

Jerita Veltheim

**KIRJALLISUUSKATSAUS ERON
JÄLKEISESTÄ VAINOSTA
LÄHISUHDEVÄKIVALLAN MUOTONA -
Lapsi eron jälkeisen vainon varjossa**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2024

TIIVISTELMÄ

Jerita Veltheim:
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityön tutkinto-ohjelma
Maaliskuu 2024

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia eron jälkeistä vainoa lähisuhdeväkivallan muotona sekä tuoda esiin sen vaikutukset lasten hyvinvointiin sekä turvallisuuteen. Tutkimukseni tavoitteena on tuoda esiin tutkimustuloksia ja teoreettisia näkökulmia, jotka valottavat lähemmin lähisuhdeväkivaltaa ja vainoa monimutkaisina ilmiöinä. Tutkimuksen etenemistä ohjaavat seuraavat tutkimuskysymykset: millaisena eron jälkeinen vaino näyttäytyy tutkimusten kautta? sekä millaisia vaikutuksia eron jälkeisellä vainolla on lasten hyvinvointiin?

Toteutan Pro gradu -tutkimukseni laadullisena kirjallisuuskatsauksena. Tutkimukseni aineistoksi valikoitui yhteensä 17 englannin kielistä tieteellistä artikkelia. Valitsemani artikkelit käsittelevät lähisuhdeväkivaltaa ja eron jälkeistä vainoa, artikkeleissa on tarkasteltu myös väkivallan moninaisia vaikutuksia lapsiin.

Tutkimustuloksista nousi kolme pääkategoriaa, jotka olivat 'monimuotoinen väkivalta', 'vainon vaikutukset vanhemmuuteen' sekä 'vainon vaikutukset lapseen'. Tutkimusaineiston mukaan eron jälkeinen vaino ilmenee monimuotoisena väkivaltana, joka vaikuttaa uhreihin monin eri tavoin. Väkivaltaisen suhteen loppuminen ei tarkoita väkivallan loppumista. Kun uhri jättää kumppaninsa, hän on suurimmassa vaarassa kokea akuuttia väkivaltaa. Eron jälkeisen vainon vaikutukset vanhemmuuteen ovat moninaisia, aineistosta nousivat erityisesti esille vainon vaikutukset vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen sekä vainon vaikutus vanhemman kykyyn suojella ja kasvattaa lastaan. Tutkimustuloksista keskeisenä nousi esille, että lapset jatkoivat väkivallan kokemista vanhempien eron jälkeen. Tämä osoittaa, että perheväkivalta ei loppunut vanhempien erottua, vaan lapset todistivat sitä edelleen fyysisenä, psyykkisenä ja taloudellisena väkivaltana.

Pohjautuen saamiini tutkimustuloksiin, voidaan päätellä, että lähisuhdeväkivalta ei pääty eroon, vaan jatkuu usein eron jälkeen hyvin monimuotoisena väkivaltana, pakottavana kontrollina sekä vainona, jonka uhreja ovat myös lapset. Vanhempien välinen lähisuhdeväkivalta jättää jälkensä lapsiin, vaikka heidän vanhempansa eroaisivatkin. Lapset pysyvät siteenä vanhempiinsa, ja tämä siteisyys voi aiheuttaa monimutkaisia tunteita ja kokemuksia. Vaikka vanhemmuussuhteen päättymisen voi olla välttämätöntä, on tärkeää varmistaa, että lasten turvallisuus ja hyvinvointi ovat etusijalla. Tulosten mukaan suurimpina haasteina on tarve laajalle tukiverkolle, joka tarjoaa lapsille ja heidän vanhemmilleen tarvittavaa apua ja tukea selviytyäkseen eron jälkeisestä väkivallasta ja vainosta.

Avainsanat: lähisuhdeväkivalta, eron jälkeinen väkivalta, vaino, sosiaalityö, lapsen etu

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Jerita Veltheim:
Master's thesis
Tampere university
Social work
March 2024

The purpose of this study is to examine post-separation stalking/coercive control as a form of intimate partner violence and to highlight its effects on children's well-being and safety. The aim of my research is to present research findings and theoretical perspectives that shed light on intimate partner violence and stalking as complex phenomena. The research is guided by the following research questions: what does post-separation stalking look like through the lens of existing research? and what are the impacts of post-separation stalking on children's well-being?

I conduct my master's thesis as a qualitative literature review. The material for my study consists of a total of 17 scientific articles in English. The selected articles address intimate partner violence and post-separation stalking, also examining the various effects of violence on children.

Three main categories emerged from the research findings: 'multifaceted violence', 'effects of stalking on parenting', and 'effects of stalking on the child'. According to the research material, post-separation stalking manifests as multifaceted violence, affecting victims in various ways. The end of a violent relationship does not mean the end of violence. When a victim leaves their partner, they are at the greatest risk of experiencing acute violence. The effects of post-separation stalking on parenting are diverse, particularly highlighting the impact of stalking on the relationship between the parent and the child, as well as the impact on the parent's ability to protect and nurture their child. A key finding from the research is that children continue to experience violence even after their parents' separation. This indicates that family violence does not cease after the parents' separation, but children continue to witness it as physical, psychological, and economic violence.

Based on the research findings, it can be concluded that intimate partner violence does not end with separation but often continues afterwards as multifaceted violence, coercive control, and stalking, with children also being victims. Intimate partner violence leaves its mark on children even if their parents separate. Children remain connected to their parents, and this connection can lead to complex feelings and experiences. Although the end of the parental relationship may be necessary, it is important to ensure that children's safety and well-being are prioritized. According to the results, the greatest challenge is the need for a broad support network that provides children and their parents with the necessary help and support to cope with post-separation violence and stalking.

Keywords: intimate partner violence, post-separation violence, stalking, social work, best interests of the child

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin Originality Check service.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	5
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA – KESKEISET KÄSITTEET	7
2.1 Lähisuhdeväkivalta käsitteenä.....	7
2.2 Vaino väkivallan muotona.....	12
2.3 Lapsi eron jälkeisessä vainossa	16
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
3.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	19
3.2 Aineisto ja aineiston hankinta	19
3.3 Tutkimusmenetelmä ja aineiston analyysi	23
3.4 Tutkimusetiikka ja tutkimuksen luotettavuus.....	30
4 TULOKSET.....	32
4.1 Monimuotoinen väkivalta	32
4.2 Vainon vaikutukset vanhemmuuteen.....	36
4.3 Vainon vaikutukset lapseen	39
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	44
LÄHTEET	49
LIITE 1. Kirjallisuuskatsauksen aineisto	53

Taulukkoluetelo	
Taulukko 1 Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.....	23
Taulukko 2 Käytetty aineisto	26
Taulukko 3 Analyysin vaiheet.....	30

1 JOHDANTO

”Perheessä tapahtunut väkivalta ei aina pääty vanhempien eroon. Yksi eron jälkeisen väkivallan muodoista on vaino, jossa entinen puoliso jatkaa väkivaltaa uhrin kielloista huolimatta esimerkiksi aiheettomilla ja määrällisesti kohtuuttomilla yhteydenotoilla, seuraamalla, kontrolloimalla, uhkailemalla tai fyysisellä väkivallalla niin, että teot aiheuttavat uhrissa pelkoa ja ahdistusta. Vaino on virallisen syytteen alainen rikos. Siten poliisi voi tutkia ja syyttää syyttää siitä, vaikka asianomistaja ei vaatisikaan teosta rangaistusta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023.)

Lähisuhdeväkivalta ja vaino ilmiönä ovat aiheita, jotka ovat herättäneet mielenkiintoni jo aloittaessani sosiaaalialalla vuonna 2019. Olen työskennellyt sekä aikuissosiaalityössä, että lastensuojelussa ja työssäni asiakkaiden parissa olen huomannut ilmiön laajuuden sekä sen moninaiset vaikutukset uhreihin. Sosiaalityöntekijän roolissa työskennellessä olen huomannut, että monesti asiakkailla on taustalla kokemuksia erilaisista väkivallan muodoista, mukaan lukien vainosta. Kohtaamieni asiakaskokemusten kautta olen ymmärtänyt, että vaino voi olla äärimmäisen haitallinen ja traumaattinen kokemus yksilölle. Se vaikuttaa henkilön itsetuntoon, turvallisuuden tunteeseen ja kykyyn luottaa muihin. Lisäksi vaikutukset voivat heijastua sosiaaliin suhteisiin ja vaikuttaa perheenjäsenten tai läheisten elämään.

Lähisuhdeväkivalta muodostaa myös merkittävän yhteiskunnallisen haasteen, jonka seurauksena koetaan huomattavaa inhimillistä kärsimystä, vakavia fyysisiä sairauksia ja mielenterveysongelmia. Yksilöiden ja perheiden tasolla lähisuhdeväkivallan seurauksena koetaan epävarmuutta, ahdistusta, tuskaa, unettomuutta, itsetunnon menettämistä, luottamuskriisejä, mielenterveysongelmia, fyysisiä vammoja ja toimintakyvyn heikkenemistä. Lähisuhdeväkivalta vaikuttaa paitsi suoraan sen kohteeksi joutuneeseen henkilöön myös niihin läheisiin, kuten perheessä asuviin lapsiin, jotka joutuvat todistamaan väkivaltaa. Väkivallan tiedetään vaikuttavan kielteisesti lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen monin eri tavoin, ja nämä vaikutukset voivat olla pitkäkestoisia. Ilmenemismuotoina näkyvät muun muassa erilaiset psykiatriset oireet, vaikeudet akateemisessa suoriutumisessa, käytöshäiriöt,

rikollisuus sekä ihmissuhdeongelmat. (Hietämäki, Hisasue, Laajasalo, Laitinen, October, Raitanen, Saari & Siltala 2022.)

Naisista 12–16 prosenttia ja miehistä 4–5 prosenttia, on elämänsä aikana kokenut vainoamista. Näissä tapauksissa noin puoleen liittyy uhkaamista, noin kolmanteen fyysistä väkivaltaa ja hieman yli 10 prosenttiin seksuaalista väkivaltaa. Kyseessä on merkittävä ilmiö, jolla on huomattavia vaikutuksia sekä yhteiskunnallisesti että yksilöllisesti. (Häkkänen 2008.) Eron jälkeisen vainon kohteena on tyypillisesti entinen kumppani, mutta myös lapset saattavat joutua eri tavoin osallisiksi eron jälkeiseen vainoon. Aiheeseen syventyessä huomasin, että vainosta puhuttaessa erityisesti lasten kokemukset ja näkökulmat jäävät helposti paitsioon. Lapsuudessa koetut lähisuhdeväkivalta ja vaino voivat muokata lapsen fyysistä, emotionaalista ja sosiaalista kehitystä, luoden pitkäaikaisia vaikutuksia heidän elämäänsä.

Pro gradu -tutkimuksessani käsittelen eron jälkeistä vainoa osana lähisuhdeväkivaltaa ja tutkin kirjallisuuskatsauksen keinoin millaisena eron jälkeinen vaino näyttäytyy ja millaisia vaikutuksia eron jälkeisellä vainolla on lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Tutkimukseni tavoitteena on tuoda esiin tutkimustuloksia ja teoreettisia näkökulmia, jotka valottavat lähemmin lähisuhdeväkivallan ja vainon monimutkaisia vaikutuksia vainon uhriin sekä lapsiin. Tutkielmani alussa syvennyn tutkielmani teoreettiseen viitekehykseen, joka käsittelee lähisuhdeväkivallan keskeisiä piirteitä, vainon muotoja ja eron jälkeisen vainon vaikutusta lapsen elämään. Tämän jälkeen kerron tutkielmani toteutuksesta, jossa kuvaan tutkimuksen tavoitetta, käytettyä aineistoa ja suunniteltuja menetelmiä sekä niiden toteutusta aineistonkeruussa ja analyysissä. Neljännessä luvussa esittelen tutkimustulokset ja viimeisessä, viidennessä luvussa kiteytän tutkielmani johtopäätökset ja pohdinnat.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA – KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Lähisuhdeväkivalta käsitteenä

Lähisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa maissa, riippumatta uskonnosta tai kulttuurista ja se on yleistä kaikissa yhteiskuntaluokissa. Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan sellaista läheisessä suhteessa tapahtuvaa toimintaa, joka tuottaa fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista haittaa suhteen osapuolille. (Krug ym. 2005, 109; Hautamäki 2013, 49.) Monissa perhe- ja lähisuhdeväkivallan määritelmässä erotellaan kolme päätyyppiä: fyysinen, seksuaalinen ja henkinen väkivalta. (Rautava & Perttu 2001, 62). Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista. Se voi kohdistua ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön. Väkivalta voi johtaa jopa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen. WHO:n määritelmässä painotetaan itse teon merkitystä ei niinkään sen lopputulemaa. (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Luzano 2005, 21.) Väkivalta voidaan kuvata myös tilanteina, joissa toisen ihmisen tahtoa, tarpeita ja toiveita yritetään hallita käyttämällä sanoja tai eleitä, tai näiden yhdistelmää, tavalla, joka loukkaa kyseisen henkilön fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista itsemääräämisoikeutta (Flinck 2006, 18).

Jokaisessa parisuhteessa ilmenee ajoittain erimielisyyksiä, ja nämä tilanteet liittyvät yleensä erilaisten näkemysten ja tunteiden purkamiseen rakentavalla tavalla. Riitojen taustalla on usein tarve selvittää erimielisyyksiä ja löytää yhteinen ymmärrys. Tärkeää on huomata, että riitaa käydään aina kahden henkilön välillä. Lähisuhdeväkivallassa ei ole kyse perinteisestä riitelystä tai erimielisyyksien purkamisesta. Sen sijaan kyseessä on epäterve valtasuhde, jossa toinen osapuoli käyttää väkivaltaa tai uhkaa käyttää sitä hallitakseen, kontrolloidakseen tai pelotellakseen toista. (Hautamäki 2013, 49.)

Suomen lainsäädäntö ei tunne rikosnimikettä lähisuhdeväkivalta. Fyysiset väkivallanteot, jotka tapahtuvat lähisuhteissa, määritellään henkeen ja terveyteen kohdistuvina rikoksina ja seksuaalirikoksina. Rikoslaki ei tunne myöskään termiä henkinen väkivalta, mutta se voi johtaa rangaistukseen pahoinpitelyrikoksena. Muita rikoksia, joissa voi ilmetä henkisen väkivallan piirteitä, ovat esimerkiksi kotirauhan

rikkominen, kunnianloukkaus, vapaudenriisto, laitton uhkaus ja viestintäsalaisuuden rikkominen. (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 21.)

Tutkimustiedon valossa läheisten ihmisten tekemä väkivalta näyttäisi kohdistuvan useammin naisiin kuin miehiin, mikä ilmentää väkivallan sukupuolittuneisuutta. Suomessa on kuitenkin perinteisesti käytetty sukupuolineutraalia termiä "perheväkivalta" kuvaamaan läheisten ihmisten väkivaltaista käyttäytymistä, kun taas joissakin muissa maissa on käytetty termiä "naisiin kohdistuva väkivalta" vuosikymmeniä. (Kaitue, Nojonen & Slåen 2007, 12) Kytölä (2021, 19) määrittelee lähisuhdeväkivallan läheisessä ihmissuhteessa tapahtuvaksi väkivallaksi. Läheisellä ihmissuhteella voidaan tarkoittaa parisuhdetta, päättynyttä parisuhdetta, vanhemman ja lapsen välistä suhdetta, seurustelusuhdetta, sisarusuhdetta tai muuta läheistä suhdetta henkilöön, jonka kanssa elämän jakaa. Lähisuhde ei ole naapuruutta, kaveruutta, työtoveruutta tai kaukaisempi sukulaisuussuhde. Käsitteillä perheväkivalta ja parisuhdeväkivalta kuvataan usein myös lähisuhdeväkivaltaa. Lähisuhdeväkivalta on käsitteenä kuitenkin hieman laajempi kuin edellä mainitut. Tutkielmassani käytän käsitettä lähisuhdeväkivalta, joka pitää sisällään myös perheväkivallan ja parisuhdeväkivallan käsitteet.

Tulosten mukaan suurella osalla parisuhteessa olleista ihmisistä on ollut kokemuksia henkisestä ja/tai fyysisestä lähisuhdeväkivallasta. Sukupuolittunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta muodostavat vakavan ongelman Suomessa. Erityisesti naiset joutuvat kohtaamaan vakavaa ja jatkuvaa väkivaltaa. 2010-luvulla Suomessa on vuosittain menettänyt henkensä keskimäärin 15 naista lähisuhdeväkivallan seurauksena. (Attila, Keski-Petäjä, Pietiläinen, Lipasti, Saari & Haapakangas 2023, 42.) Tilastokeskuksen toteuttama "sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021" -tutkimus on osa Euroopan unionin Gender Based Violence – tutkimushanketta, joka tarkastelee lähisuhdeväkivallan yleisyyttä eri jäsenvaltioissa. Tämän tutkimuksen avulla pystytään arvioimaan myös Euroopan ja Suomen tasa-arvotilannetta. Tuloksista ilmenee, että lähisuhdeväkivalta ei rajoitu tiettyihin väestöryhmiin, vaan se vaikuttaa laajasti koko suomalaiseen yhteiskuntaan. Lähisuhdeväkivallan aiheuttamat haittavaikutukset voivat olla moninaisia ja jatkoa sukupolvelta toiselle. Tämä seikka on tärkeä ottaa huomioon myös kansallisessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikassa. Elämänsä aikana kolmasosa naisista ja kuudesosa miehistä oli kohdannut fyysistä väkivaltaa puolisonsa taholta vähintään

kerran. Henkistä väkivaltaa joskus elämänsä aikana oli kohdannut puolet naisista ja 41 prosenttia miehistä. Vakavaa ja toistuvaa henkistä väkivaltaa naiset olivat kokeneet miehiä useammin. Mitä toistuvampaa ja vakavampaa väkivaltaa oli, sitä yleisempää kokemukset olivat naisilla. Parisuhteessa olleista naisista neljännes oli kohdannut sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa puolisonsa taholta. Vastaavia kokemuksia miehillä oli reilulla kymmenesosalla. Parisuhdeväkivalta ilmeni harvoin yksittäisinä tekoina ja useimmiten se oli toistuvaa ja monimuotoista. (Attila, Keski-Petäjä, Pietiläinen, Lipasti, Saari & Haapakangas 2023, 3,16.)

Lähisuhdeväkivallan ilmenemismuotoja on useita ja fyysinen väkivalta on niistä vain yksi. *Fyysistä väkivaltaa* virheellisesti pidetäänkin usein lähisuhdeväkivallan merkinä tai määritteenä. Kaikenlainen toisen ihmisen satuttaminen tai tämän koskemattomuuden loukkaaminen on fyysistä väkivaltaa. Fyysistä väkivaltaa ovat esimerkiksi lyöminen, raapiminen, pureminen, läimäyttämisen, hakkaaminen, tuuppiminen, liikkumisen estäminen, repiminen vaatteista tai hiuksista, pakottaminen seksuaalisiin tekoihin, kiinni pitäminen ja terveydenhoidon estäminen. Kemiallinen väkivalta on myös fyysistä väkivaltaa, jota on mm. lääkkeiden salaa antaminen tai alkoholin/huumausaineiden ottamaan pakottaminen. (Kytölä 2021, 19–20.) Fyysinen väkivalta ilmentää vallankäyttöä raaimmassa muodossaan. Tutkimusten perusteella se ei usein ole hallitsematonta raivoa, vaan osa väkivaltaisista henkilöistä pystyy kontrolloimaan tekojaan (Kaitue, Noponen & Släen 2007, 12). Lähisuhdeväkivaltaa käyttävä henkilö saattaa rajoittaa väkivallan ainoastaan kumppaniin ja lapsiin, väkivaltaa tapahtuu usein kodin yksityisyydessä, eikä näin ollen näy ulkopuolisille välttämättä mitenkään. Tyypillisesti pahoinpitely kohdistuu kehonosiin, joissa mahdolliset vammat eivät ole helposti nähtävissä, kuten esimerkiksi käsiin, vatsaan tai selkään, tällä tavoin väkivalta jää helpommin piiloon. (Karhuvaara ym. 2013, 18.)

Henkistä väkivaltaa voi olla vaikea tunnistaa, se sisältyy kaikkiin väkivallan muotoihin. Henkinen väkivalta sisältää muun muassa solvaamisen, huutamisen, määräämisen, alistamisen, vapauden rajoittamisen, nöyryyttämisen, sosiaalisten suhteiden estämisen, työssä/koulussa käynnin estämisen, vähättelyn sekä määräämisen. Myös fyysisellä väkivallalla, erolla, oikeustoimilla tai itsemurhalla uhkaaminen, lapsen liittyvä kiristäminen tai uhkaaminen ovat henkistä väkivaltaa. Henkinen väkivalta saattaa ennakoita fyysistä väkivaltaa. Lähisuhdeväkivaltaa kokeneet henkilöt ovat

myös usein kokeneet juuri henkisen väkivallan kaikkein raskaimpana väkivallan muotona. (Kytölä 2021, 20–21.) Uhkailu ja kontrolloiva käytös korreloivat Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan väkivallan käytön kanssa. Tutkimuksessa todettiin, että päättyneissä parisuhteissa, joissa oli ollut uhkailua ja kontrollointia oli myös kahdessa kolmasosassa fyysistä väkivaltaa. (Karhuvaara ym. 2013, 18.)

Taloudellinen väkivalta on myös henkistä väkivaltaa, mutta se luetaan omaan väkivallan kategoriaan. Taloudellista väkivaltaa on toisen taloudellinen hyväksikäyttö sekä kontrollointi. Taloudellista väkivaltaa käyttävä osapuoli saattaa esimerkiksi käyttää valtaa yhteisiin tai kumppanin raha-asioihin liittyen, voi myös olla, kumppani joutuu pyytämään väkivallan käyttäjältä rahaa yhteisiin tai omiin menoihin tai olemaan rahankäytöstä tilivelvollinen. Taloudelliseen väkivaltaan kuuluu myös esimerkiksi työpaikan vastaanottamisen estäminen. Velkojen ottaminen toisen nimiin, isojen taloudellisten päätösten tekeminen salaa toiselta ja valehtelu merkittävistä talouteen liittyvistä asioista on taloudellista väkivaltaa. (Kytölä 2021, 20–21; Hautamäki 2013, 59.)

Selkein seksuaalinen väkivallanteko on raiskaus, mutta *seksuaalinen väkivalta* pitää sisällään muitakin väkivaltaisia tekoja. Väkivaltaa, joka loukkaa seksuaalisuutta on raiskauksen lisäksi seksiin pakottaminen, kiristäminen tai painostaminen, seksin käyttäminen vallan välineenä, raiskaamisella uhkailu tai koskettelu tahtomatta. Myös seksuaalisen kuva- tai videomateriaalinen luvaton jakaminen on seksuaalista väkivaltaa. Seksuaalisuutta loukkaavassa väkivallassa on elementtejä sekä fyysisestä että henkisestä väkivallasta. (Kytölä 2021, 21.) Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö ovat aina rikoksia, vaikka tekijä olisi puoliso, muu läheinen tai täysin vieras henkilö. Erityisesti parisuhteessa väkivalta voi ulottua myös seksuaalisuuteen. Tunnistaminen, mikä on tavanomaista seksuaalista vuorovaikutusta ja mikä on tahdosta riippumatonta, voi kuitenkin olla vaikeaa väkivallan kohteelle. Monet naiset eivät välttämättä määrittele kokemaansa seksuaalista väkivaltaa raiskaukseksi, vaikka he tiedostaisivat, etteivät ole suostuneet seksuaaliseen kanssakäymiseen vapaaehtoisesti. Mitä läheisempi tekijä on, sitä vähemmän hän tarvitsee fyysistä voimaa seksuaaliseen tekoon pakottamiseen. Naisuhrikyselyn mukaan suhteessa tapahtuvan seksuaalinen väkivalta ja sen seuraamukset ilmenevät useammin henkisinä kuin fyysisinä. Parisuhdeväkivaltatilanteessa nainen saattaa suostua seksiin sopeutuakseen väkivaltaisen kumppanin odotuksiin ja välttääkseen suurempia konflikteja. Olipa

pakottamisen keino mikä tahansa, kyseessä on silti väkivalta. Jokaisella tulee aina olla oikeus kieltäytyä seksistä. (Kaitue, Noponen & Slåen 2007, 14.)

Lähisuhdeväkivallan muotona esiintyvä *vaino* on kriminalisoitu Suomessa vasta vuonna 2014, vaikka se on valitettavan yleistä ja uhrille hyvin vahingollista. Vaino ilmenee systemaattisena sekä jatkuvana ahdisteluna. Vainoamisessa tapahtuva seuraaminen ja vakoileminen voi tapahtua fyysisesti tai sähköpostin, viestien tai sosiaalisen median kautta. Vainoaja saattaa asentaa kuuntelu- tai seurantalaitteita esimerkiksi uhrin autoon, laukkuun tai vaatteisiin ja ottaa yhteyttä useita kymmeniä tai jopa satoja kertoja päivässä. Uhri kokee usein olevansa jatkuvan tarkkailun alaisena ja vainoaminen saattaa jatkua jopa vuosia. Vainoaja saattaa kontrolloida uhria myös muiden ihmisten välityksellä. Digitaalinen vaino eli *Digitaalinen väkivalta* viittaa lähisuhdeväkivaltaan, jossa hyödynnetään teknologiaa väkivallan toteuttamiseen. Esimerkkejä digitaalisesta väkivallasta ovat toisen sähköpostiin, puhelimeen, tietokoneeseen, verkkopankkiin tai sosiaaliseen mediaan tunkeutuminen ilman lupaa. Nykyajan teknologian avulla uhrin seuraaminen esimerkiksi GPS:n avulla on helppoa. (Kytölä 2021, 21–22.)

Lähisuhdeväkivaltaa on usein vaikea tunnistaa. Se saattaa olla osa perheen arkea ja käyttäytymismalleja niin vahvasti, että sitä ei aina tunnisteta tai tiedosteta väkivallaksi. Lisäksi väkivaltaa kokenut saattaa epäröidä ottaa asiaa puheeksi, varsinkin jos väkivalta on jatkunut pitkään ja hän pelkää seurauksia. (Karhuvaara ym. 2013, 12.) Lähisuhdeväkivalta voi ilmetä hyvin selkeästi ja konkreettisesti tai se voi olla hienovaraista, piiloutuen vallankäytön ja sanavalintojen taakse. Se voi tulla osaksi jokapäiväistä arkea ja ihmissuhteita. Lisäksi väkivalta saattaa ajan myötä pahentua ja muuttua vakavammaksi. Väkivallan uhri saattaa myös tottua väkivaltaan sen ilmenemismuodosta riippumatta. Väkivallasta tulee ikään kuin normaali osa elämää, johon sopeudutaan ja yritetään selviytyä. Pelko on vallitseva ja merkittävä tunne väkivaltaisissa lähisuhteissa. Pelko rajoittaa ihmisen mahdollisuuksia kokea turvallisuutta ja hyvää elämää. (Ensi- ja turvakotienliitto 2023.)

Väkivallan kokeminen on traumaattinen kokemus, joka jättää aina jälkensä henkiseen hyvinvointiin. Erityisen haitallista lähisuhdeväkivalta on, koska se tapahtuu kotona läheisen ihmisen toimesta. Väkivalta vaikuttaa uhriin monin tavoin, kuten heikentäen itsetuntoa, aiheuttaen pelkoa, masennusta, häpeää, syyllisyyttä ja muita psyykkisiä

oireita. Fyysiset seuraukset voivat ulottua ruumiillisista vammoista äärimmäisiin tapauksiin, kuten kuolemaan. Lisäksi lähisuhdeväkivallalla voi olla laajempia vaikutuksia elämään, kuten päihde- ja mielenterveysongelmiin. (Hautamäki 2013, 67–68.) Lisäksi lähisuhdeväkivalta voi johtaa erilaisiin psykosomaattisiin vaivoihin, kuten väsymykseen, univaikeuksiin, päänsärkyyn, yleiseen levottomuuteen ja muistihäiriöihin. Uhrit voivat kokea myös painajaisia, ahdistusta ja masennusta. Väkivalta on erittäin traumatisoiva tapahtuma. Mainitut kokemukset voivat ilmetä myös traumaperäisen stressireaktion oireina. Trauman vaikutukset voivat näkyä monin eri tavoin uhrin käytöksessä, ihmissuhteissa, tunne-elämässä, persoonallisuudessa, sosiaalisessa elämässä ja terveydentilassa. (Kainulainen 2006, 18.)

2.2 Vaino väkivallan muotona

Vaino on Suomessa määritelty rangaistavaksi teoksi vuodesta 2014 lähtien. Rikoslaki 19.12.1889/39 25. luku 7 a pykälä määrittelee vainoamisen rangaistavaksi teoksi. Kyseisen lainkohdan mukaan vainoaminen tarkoittaa tilannetta, jossa toista ihmistä jatkuvasti uhkaillaan, seurataan, tarkkaillaan, otetaan yhteyttä tai suoritetaan muita näihin verrattavia tekoja. Nämä teot aiheuttavat monella eri tavalla ihmisessä ahdistusta sekä pelkoa. (RL 19.12.1889/39 25. luku 7 a §.)

"Joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta, on tuomittava." (Rikoslaki 25 7 a §.)

Nikupeteri (2016, 26–27) määrittelee vainon entiseen lähisuhteeseen kohdistuvaksi lähisuhdeväkivallan muodoksi. Vaino voidaan nähdä sosiaalisena ongelmana, jota on ilmennyt erilaisissa yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa yhteyksissä. Erilaiset toiminnot sekä käyttäytyminen, jota on aiemmin pidetty normaalina tai romanttisena pidetään tänä päivänä vainoamisena ja siten katsotaan loukkaavaksi tai jopa lainvastaiseksi. Sosiaalinen vuorovaikutus ja se mitä pidetään hyväksyttävänä käytöksenä ovat muuttuneet, ja samalla myös yksilön tietoisuus niistä on lisääntynyt. Vainosta ilmiönä on käytetty aiemmin monenlaisia käsitteitä, kuten esimerkiksi psykologinen raiskaus, murhanhimoinen pakkomielle, intohimorikos, pakonomainen seuraaminen ja pakonomainen häirintä. Englannin kielessä vainosta käytetään usein käsitettä stalking.

Suomen kielessä on aiemmin vaino -käsitteen lisäksi myös käsitteitä väijyminen, ahdistelu, häirintä ja vaaniminen. Rikoslaisissa käytetään käsitettä ”vainoaminen”, joka viittaa yksilötason toimintaan. Lisäksi Suomen nykypuhekieli tuntee käsitteet stalkkaus ja stalkkerointi, jotka tulevat englannin kantasanasta stalking. Kuitenkin edellä mainitut ilmaukset kuvaavat aivan liian kapeasti tilanteita sekä prosesseja, joihin vainoa kokevat uhrin joutuvat. Stalking on tietoisista, toistuvaa ja pitkäkestoista käytöstä, joka sisältää pakkomielleistä yhteydenottoa, seuraamista ja vaanintaa. Noin 80 prosentissa tapauksista vainoaja on uhriin jollain tavoin tuttu, kuten entinen kumppani tai puolittu. (Rauta 2014, 46; Nurmo 2023.)

Englannin kielessä termi coercive control kuvaa tilannetta, jossa yksi henkilö käyttää systemaattista, hallitsevaa ja manipuloivaa käyttäytymistä toista henkilöä kohtaan, usein lähisuhteessa. Tällainen käytös voi olla osa laajempaa vainon muotoa. Toisen ihmisen hallitseminen on kaikkien väkivaltaisten suhteiden, myös henkisesti väkivaltaisten, perusta. Vaino on laajempi käsite, joka kattaa useita haitallisia ja toistuvia tekoja, kuten uhkailua, ahdistelua, seuraamista ja väkivaltaa. ”Coercive control” liittyy vainoon erityisesti, kun tarkastellaan tilanteita, joissa toinen henkilö pyrkii hallitsemaan ja kontrolloimaan uhrin elämää monipuolisesti, mukaan lukien taloudellinen, emotionaalinen ja sosiaalinen kontrolli. Tällainen käyttäytyminen voi olla hienovaraista ja vaikeasti havaittavaa, mutta sen tavoitteena on vähentää uhrin itsenäisyyttä ja vapautta. (Fontes 2015, 11–13).

Eron jälkeinen vaino, joka nähdään yhteiskunnallisena ja sosiaalisena ongelmana on suomalaisessa keskustelussa ollut esillä vasta vähän aikaa. Lähisuhteissa tapahtuvana väkivaltana ja ilmiönä vaino on tunnistettu pitkään, mutta tunnistamisen ja sanoittamisen vaikeus lähisuhdeväkivaltana niin uhrien kokemuksissa, kuin ammattilaisten käytännöissä on hankaloittanut siihen puuttumista ja vainoa kokeneiden avun saantia. Ilmiön sanoittamisen tärkeys on noussut esiin väkivaltatyötä tekevien keskuudessa, heidän kohdatessa väkivallan uhreja, joiden kokemukset erosivat tavanomaisesta lähisuhdeväkivallasta. Yhteiskunnassamme eron jälkeen tapahtuvaa vainoa pidetään eettisesti, moraalisesti, sosiaalisesti sekä juridisesti tuomittavana. Vaino on usein ilmiönä hankalasti tunnistettava, osittain siksi että se rikkoo normaalina pidettyä kanssakäymistä entisten puolisojen välillä. Vaino haastaa myös yleistä käsitystä ihmisyydestä ja moraalista järjestyksestä. Suomalainen yhteiskunta korostaa tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta, jolloin vaino ilmiönä saattaa

tulla helposti torjutuksi ja kuulija saattaa jopa etsiä vaihtoehtoisia selityksiä vainolle. Tällöin vaino saattaa määrittyä esimerkiksi huoltoriidaksi, mustasukkaisuudeksi, vaikeaksi eroksi tai vanhempien yhteistyökyvyttömyydeksi. (Nikupeteri & Laitinen 2017, 19–20.)

Usein eron jälkeen alkava vaino liittyy parisuhteessa tapahtuneeseen lähisuhdeväkivaltaan, joka pystytään näkemään myös tietynlaisena lähisuhdeväkivallan jatkumona. Parisuhteen aikana tapahtunut väkivalta saattaa myös saada piirteitä vainosta. Pitkään on ollut myös vallalla ajatus, että lähisuhdeväkivalta päättyy, kun uhri pääsee irti väkivaltaisesta suhteesta. Naisuhritutkimuksen mukaan puolet väkivaltaa käyttäneistä miehistä kuitenkin jatkoi väkivaltaista käytöstä myös suhteen päättymisen jälkeen. (Nikupeteri & Laitinen 2017, 20–21.) Stark (2013, 17–18) toteaa, että tutkimusten kautta on saatu vakuuttavaa näyttöä siitä, että pakottamisen ja kontrolloinnin yhdistelmä on tuhoisin väkivallan muoto ja samalla yleisin. Tutkimuksissa on havaittu, että kontrollin taso väkivaltaisessa suhteessa ennusti kumppanin surmaamista paljon paremmin kuin väkivallan vakavuus tai esiintymistiheys, yhdessä äskettäisen eron ja aseiden läsnäolon kanssa.

Nikupeteri & Laitinen (2017, 21) mukaan vaino on tavoitteellista toimintaa, jonka tavoitteena on kontrolloida uhria, rajoittaa sosiaalista kanssakäymistä sekä aiheuttaa uhrissa ahdistusta, epävarmuutta ja pelkoa. Uhrien kokemuksissa korostuvat vainoajan käyttämä hallinta, voimankäyttö ja aggressio sekä toistuvat väkivaltaiset sekä ei-väkivaltaiset teot. Vaino voi kuitenkin olla vaikea tunnistaa rikolliseksi toiminnaksi ja tämä vaatii uhreilta toimijuutta tekojen todentamisessa ja tunnistamisessa vääräksi. Vainon tekeminen näkyväksi onkin juuri se, mikä aiheuttaa uhrille kohtuutonta piinaa verrattuna fyysiseen väkivaltaan. Perheväkivallan tutkimuksessa on herännyt lisääntyntä kiinnostusta eron jälkeiseen vainoon, jossa lapset ovat erityisen alttiina väkivallan muodoille. Yhteiset lapset tarjoavat mahdollisuuden erilaisille kontrolloinnin tavoille ja lapset voivat joutua eri tavoin osallisiksi toisen vanhemman harjoittamasta vainoamisesta.

Lähisuhdeväkivallan muotona vaino pitää sisällään piirteitä, jotka kuuluvat yleisesti myös parisuhdeväkivaltaan, esimerkiksi tekijän käyttäytymisen vaihtelu lämpimän ja uhkaavan välillä sekä väkivallan normalisoituminen uhrin jokapäiväisessä elämässä. Vaino on kuitenkin erityinen lähisuhdeväkivallan muoto ja erityisyyden tunnistaa

tarkastellessa vainoa pakottavan kontrollin kehyksessä. Pakottavan kontrollin seuraukset ovat luonteeltaan samankaltaisia kuin panttivankien uhrien ja siepattujen kokemukset. Vainoaja kaventaa uhrin elinpiirin ja sosiaaliset suhteet, jolloin myös avun hakeminen ja saaminen on vaikeampaa. (Nikupeteri & Laitinen 2017, 28.)

Vainoa pidetään yhtenä lähisuhdeväkivallan vaarallisimmista muodoista, koska se pitää sisällään riskin mahdollisesta henkirikoksesta. Ääritapauksissa vaino voi päättyä uhrin, läheisten tai muiden tilanteessa olevien hengen riistämiseen. Perhesurmien ja vainon välillä on havaittu yhteys, ja yhtenä näitä ilmiöitä yhdistävänä tekijänä ovat eroaikeet, eron uhka ja erorytykset. Lisäksi eron jälkeistä vainoa ja perhesurmia yhdistää se, että vakavaa väkivaltaa ei tunnisteta, erilaiset kontrolloivan väkivallan muodot sekä uhka siitä, että vainoaja saattaa tehdä tappavan teon. (Nikupeteri & Laitinen 2017, 29–30.)

Vainoon puuttumisessa ja uhrin auttamisessa keskeistä on arvioida ja tunnistaa riskit. Tärkeää on arvioida vainon jatkumisen mahdollisuutta, tekojen toistuvuutta sekä mahdollista eskaloitumista. Riskien arviointi vainossa tulee nähdä moniulotteisena ja jatkuvana neuvottelemisena. Riskien tunnistamisessa tulee huomioida tekojen ja käyttäytymisen kokonaisuus. Vainoon kuuluu myös väkivallattomia tekoja, kuten esimerkiksi kukkien ja kaipausviestien lähettäminen, jotka on tärkeä myös ottaa huomioon riskiarviota tehdessä. Erityisenä riskitekijänä nähdään myös digitaalisen teknologian tuomat mahdollisuudet uhrin seuraamiseen ja kontrollointiin. (Nikupeteri & Laitinen 2017, 31–32.) Vaino voi aiheuttaa vakavia haittoja uhrille, ja sen vaikutukset voivat ulottua monille elämänalueille. Traumaattisilla kokemuksilla vainon seurauksena voi olla laaja kirjo vaikutuksia ekologisella, psykologisella ja sosiaalisella tasolla. Tutkimusten mukaan vainon kohteeksi joutuneet ovat kokeneet merkittäviä taloudellisia vaikeuksia. Vaino voi luoda esteitä työssäkäynnille tai opiskelulle ja se saattaa jopa johtaa työpaikan vaihtamiseen tai kokonaan työssäkäynnin lopettamiseen. Lisäksi vainon uhri joutuu mahdollisesti investoimaan turvallisuuteensa kotona, työpaikalla ja kulkuvälineissä. Tavaroiden korvaaminen, jotka ovat tuhoutuneet tai joutuneet varastetuiksi aiheuttaa myös taloudellista painetta. (Sheridan ym. 2003, 153.)

Yleisesti kun tarkastellaan tekijän ja uhrin välistä suhdetta, on huomattu, että niin sanottu parisuhdevaino eli vaino, joka kohdistuu entiseen kumppaniin, on yleisempää

kuin tuttaviiin, työtoveriihin tai ulkopuolisiin henkilöihin kohdistettu vaino. Parisuhdevainon erottaa toisilleen vieraiden henkilöiden vainosta yhteinen historia, kasvava väkivallan ja uhkailun riski, vainon alkamisen ajoitus sekä suurempi psykologinen kärsimys. Entinen parisuhde tarjoaa mahdollisuuden saada hyvin yksityiskohtaista tietoa uhrin päivittäisestä elämästä, kuten harrastuksista, ystävistä ja rutiineista. Lisäksi yhteiset lapset voivat avata mahdollisuuksia erilaisiin kontrollin keinoihin. Koska lapsiperheen arki on usein hyvin säännöllistä ja ennakoitavaa, voi olla vaikeaa muuttaa rutiineja vainon välttämiseksi. On havaittu, että parisuhdevaino saattaa kestää huomattavasti pidempään kuin tilanteissa, joissa uhri ja tekijä eivät ole aiemmin olleet läheisissä väleissä. Lisäksi on todettu, että väkivalta on fyysisesti usein voimakkaampaa, kun uhrilla ja tekijällä on tautalla intiimi suhde ja suhteessa on tapahtunut fyysistä väkivaltaa. Tämä korostaa entisen kumppanin mahdollista vaikutusvaltaa ja kontrollia uhrin elämässä. (Nikupeteri 2016, 42.)

”Vaino on väkivaltaa, joka ei välttämättä jätä näkyviä jälkiä, mutta voi sisältää riskin edetä hengeniistoon.”

(Nikupeteri & Laitinen 2017, 36.)

2.3 Lapsi eron jälkeisessä vainossa

Vuonna 1989 laadittu lapsen oikeuksien yleissopimus näkee lapset erityisen suojelun ja huolenpidon tarpeessa olevana ryhmänä, ja sopimusvaltiot ovat tästä syystä erityisen velvollisia varmistamaan lasten oikeuksien toteutumisen. Suomessa tämä sopimus on astunut voimaan vuonna 1991. Vaikka sopimuksessa ei kirjaimellisesti mainita vainoa tai sen kaltaista käyttäytymistä, se kuitenkin vaatii valtioita määrittämään lapsille vahvan yksityisyyden suojan sekä kaikilla mahdollisilla toimilla pyrkiä suojaamaan lasta henkiseltä sekä fyysiseltä väkivallalta ja vahingoittamiselta. Tämä korostaa valtioiden vastuuta lasten turvallisuudesta ja hyvinvoinnista. (Oksanen, Majlander, Pihlström & Silventoinen 2017, 44.)

Vainon kokeminen muodostaa lapselle merkittävän stressitekijän, joka sisältää monenlaisia uhkia, erilaisia ilmenemismuotoja sekä vaikeita tunteita kuten pelkoa, häpeää ja syyllisyyttä. Vanhempien välillä tapahtuva vaino ja lapsen altistuminen

vainolle tai esimerkiksi toisen vanhemman joutuminen vainon uhriksi on monen lapsen todellisuutta suomalaisissa kodeissa. Kuitenkin vaino saatetaan joskus tulkita virheellisesti esimerkiksi vanhempien kyvyttömyydeksi yhteistyöhön tai huoltajuuskiistaksi, joka saattaa olla lasten perspektiivistä katsottuna erittäin haitallista. Tällöin vainon haitallisia vaikutuksia ei välttämättä pystytä nimeämään tai tunnistamaan. Yleisesti ottaen käsitykset vanhemmuudesta, vanhempien oikeuksista ja velvollisuuksista asettavat lapset tiiviisti osaksi perhesuhteita. Vainon varjostamissa perhesuhteissa lasten toimintamahdollisuudet voivat kuitenkin olla hyvin rajoittuneita, sillä vanhemmalla on oikeus yhteydenpitoon lapseensa ja kuulua osaksi hänen elämäänsä. (Nikupeteri, Ervasti, Marttala & Laitinen 2017, 102–104.)

Vainon kohteena on usein ensisijaisesti lapsen äiti, on kuitenkin tärkeää huomata, että myös mies saattaa olla vainon kohteena ja nainen voi olla vainoajana. Lisäksi on tunnistettu tapauksia, joissa samaa sukupuolta olevien välillä esiintyy vainoa. Vainon sävyttävät perhesuhteet luovat ympäristön, jossa piilee monenlaisia väkivallattomia ja väkivaltaisia tekoja, jotka synnyttävät turvattomuuden ja pelon ilmapiirin. Esimerkiksi yhteisesti lapsista sovittavat asiat kuten huoltajuus tai elatusmaksut, antavat mahdollisuuksia kontrolloida niin lasten kuin vainon kohteena olevan arkea. (Nikupeteri, Ervasti, Marttala & Laitinen 2017, 104.) Starkin (2024, 161) mukaan pakottavaa kontrollia ja vainoa käytetään kuitenkin yhden tavoitteen saavuttamiseksi: luodaan tilanne, jossa lapsi on riippuvainen tai alistettu. Usein lapsia kontrolloidaan äidin alistamiseksi, tämä tarkoittaa, että lapset ovat yleensä toissijaisia uhreja.

Lapsia saatetaan myös käyttää väkivallan välikappaleena. Yleinen väkivallan muoto on äidin solvaaminen lapsen kuullen. Lisäksi äitiä saatetaan uhkailla lasten huoltajuuden menettämisellä tai lasten vahingoittamisella. (Hautamäki 2013, 61.) Pahimmillaan vaino saattaa olla läsnä lapsen koko lapsuuden sekä lapsen arjen eri osa-alueilla. Juridinen määritelmä vainoamiselle tuo esiin sen, miten uhri kokee vainon ja kuinka se tekee hänet haavoittuvaksi. Lain mukaan kokemuksellisuus tarkoittaa pelon ja turvattomuuden tunnetta, joka syntyy toistuvasta uhkailusta, seuraamisesta, tarkkailusta ja yhteydenotoista. Lasten pelon ja turvattomuuden havaitseminen on kuitenkin hankalaa. Lisäksi vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laadun tai liiallisuuden arviointi ja varmentaminen on vaikeaa, jos kyseessä ei ole selkeä verbaalinen uhkaus, fyysinen väkivalta, kotiin tunkeutuminen tai lapsen liikkumisen ja vapauden fyysinen rajoittaminen. Ilman suoraa uhkausta lapsi voi silti kokea

vanhemman yhteydenpidon painostavana, omia rajoja ylittävänä ja kunnioittamattomana käytöksenä. Vaino voi ilmetä monin eri tavoin lasten elämässä, mikä vaikeuttaa sen tunnistamista. Vainon ja lähisuhdeväkivallan välillä on havaittu vahva yhteys, sillä yli 80 prosenttia naisista, jotka ovat joutuneet vainotuiksi entisen tai nykyisen kumppanin toimesta, on myös kokenut fyysistä pahoinpitelyä kyseisen kumppanin taholta. Vaino on lähes aina jatkoa lähisuhdeväkivallalle. (Nikupeteri, Ervasti, Marttala & Laitinen 2017, 104–105.)

Pelkoa ja turvattomuutta luova ilmapiiri on osa lasten vainoamiskokemuksia. Uhkailu, toistuvat yhteydenotot, vainoajan arvaamaton käytös ja vihjailevat puheet kuormittavat lapsia tunnetasolla. Vaino ilmenee etenkin emotionaalisen väkivallan muotona. Vaino voi näyttäytyä lasten elämässä myös tekoina, jotka naamioituvat rakkauden ja huolenpidon ilmaisuiksi. Lapset osallistuvat ikään kuin esitykseen, joka kätkee taaksensa rakkauden, huolenpidon ja kaipuun. Tätä ”näytelmää” seuraavat vierestä sekä viranomaiset että läheiset ihmiset. Vaino ilmenee manipulatiivisena, henkisenä väkivaltana, jossa hyvä ja paha sekoittuvat keskenään. Lapset eivät näe vainoavaa vanhempaa pelkästään pahana, vaan lapsille hän vanhempi, jonka kanssa lapset ovat saattaneet kokea myös ilontunteita, läheisyyttä ja turvaa. Kyse on sosiaalisesta väkivallasta, joka rikkoo lapsen mahdollisuuden turvalliseen lapsuuteen ja asettaa lapset epätasapainoiseen perhesuhteiden säätelijöinä. (Nikupeteri, Ervasti, Marttala & Laitinen 2017, 105–106.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Toteutan Pro gradu -tutkimukseni laadullisena kirjallisuuskatsauksena ja hyödynnän siinä laajasti erilaisia ulkomaisia, ajankohtaisia aineistoja. Pro gradu -tutkimukseni päämääränä on tutkia eron jälkeistä vainoa lähisuhdeväkivallan muotona. Tutkin sitä, miten eron jälkeinen vaino näyttäytyy lasten elämässä ja millaisia vaikutuksia sillä on lasten hyvinvointiin sekä turvallisuuteen. Tutkimuksen aineistoa analysoin sisällönanalyysin sekä teemoittelun keinoin. Tutkimuskysymys on tarkoituksella jätetty suhteellisen avoimeksi, joka helpotti tutkimusaineiston löytämistä.

Tutkimuskysymykseni on:

1. millaisena eron jälkeinen vaino näyttäytyy tutkimusten kautta?
2. millaisia vaikutuksia eron jälkeisellä vainolla on lasten hyvinvointiin?

Pro gradussani käytän ulkomaalaista tutkimusta, koska suomalaista tutkimusta eron jälkeisestä väkivallasta ja erityisesti vainosta on tehty hyvin vähän. Toivonkin, että ulkomaalaisten tutkimusten käyttäminen avaa uusia näkökulmia ja antaa mahdollisesti myös vertailupohjaa suomalaiselle aiheita käsittelevälle tutkimukselle. Tässä osiossa tarkastelen kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä, aineiston keruuta ja tehtyjä valintoja, kuten aineiston valintakriteerejä (sisäänotto- ja poissulkukriteerit), aineiston analyysimenetelmää sekä tutkimuksen luotettavuutta ja eettisiä näkökohtia.

3.2 Aineisto ja aineiston hankinta

Aineistonhankintavaihe on tutkimuksen kannalta erityisen merkityksellinen, sillä se muodostaa perustan koko tutkimukselle (Kallio 2006, 23). Kirjallisuuskatsauksessa pyritään suorittamaan hakuprosessi systemaattisesti ja huolellisesti tutkimuskysymyksen mukaisesti. Hakuvaiheet etenevät vaiheittain, ja hakua ja seulontaa sovitetaan jatkuvasti tutkimuskysymyksen vaatimukseen. Tavoitteena on muodostaa selkeät hakukriteerit ja löytää kattava aineisto, joka mahdollistaa tutkimuskysymyksen asianmukaisen käsittelyn. Ensimmäisessä vaiheessa, tunnistamisvaiheessa, rakennetaan yleinen kehys hakukriteereillä. Seuraavassa

seulontavaiheessa tutkimuksiin syvennyttään sisällöllisesti, ja lopulta valitaan mukaan kattava ja laadukas aineisto sisällyttämisen ja poissulkemisen kriteerien perusteella. (Vilka 2023, 54–55.)

Tutkimuksen alkuvaiheessa tutustuin tutkimusaiheeseeni suomalaisten sekä kansainvälisten lähisuhdeväkivaltaa käsittelevien artikkelien kautta. Artikkelien avulla perehdyin myös keskeisiin käsitteisiin. Laaksonen ym. (2010, 28) korostaakin, että keskeinen vaihe kirjallisuuskatsauksen alkuvaiheessa on hakusanojen huolellinen valikointi. Tutkimustehtävän rajaamisen ja tutkimuskysymyksen määrittelyn jälkeen tutustuin aiheesta tehtyyn tutkimukseen ja hain tutkimuskirjallisuutta eri hakupalvelulla sekä suomeksi että englanniksi. Suurin osa aineistosta, johon tutustuin, oli aihetta käsitteleviä tieteellisiä ja vertaisarvioituja artikkeleja. Tässä vaiheessa tutkimusprosessia aloin tehdä myös koehakuja laajasti eri hakusanoilla, niin suomeksi kuin myös englanniksi. Koehakujen avulla löysin tietokannat, joista sain aihettani käsitteleviä tieteellisiä artikkeleja. Tutkimukseni kannalta olennaiset hakusanat löytyivät vasta useiden koehakujen ja hakutuloksien läpikäynnin jälkeen.

Hakustrategian kehittäminen edellyttää tarkkoja hakutermejä, jotka ryhmitellään yhteen sujuvaa hakuprosessia varten. On oleellista erottaa aiheen arkipäivän sanamuodot ja termit akateemisesta termistöstä. Pelkkä avainsanojen pinnallinen tuntemus harvoin riittää merkittävien tutkimusten löytämiseksi; on ymmärrettävä ilmiö ja käsitteet, jotka liittyvät alaan. Alustava haku auttaa myös määrittämään sisällytettävät ja poissuljettavat tutkimukset sekä löytämään relevantit tutkimukset asetettuun tutkimuskysymykseen. Tämä vaihe on keskeinen aineiston valinnassa. (Vilka 2023, 56.)

Tutustuin aiempaan tutkimukseen aiheesta tekemällä alustavia hakusanojen testailuja ja koehakuja sekä kansainvälisissä että suomalaisissa tutkimuksia sisältävissä tietokannoissa loka- ja marraskuussa 2023. Hyödynsin Tampereen yliopiston sosiaalityön tietokantoja tietokantahauissani. Suomenkielisiä alustavia hakuja suoritin käyttämällä seuraavia hakutermejä: *lähisuhdeväkivalta*, *eron jälkeinen väkivalta*, *vaino*, *sosiaalityö*, *lapsen etu*, yhdistelemällä näitä eri tavoin. Tutkimusprosessini tässä vaiheessa tiedostin, että kotimaista aineistoa tutkittavasta aiheesta löytyy hyvin vähän, jonka takia keskityin jo hyvin aikaisessa vaiheessa englanninkielisten hakutermin määrittelyyn ja löytämiseen. Ulkomaalaisia artikkeleja hakiessa, käytin seuraavia

hakutermejä: *domestic violence, post-separation assault/abuse, post-relationship stalking, persecution, coercive control, social work, child protection*, joita yhdistelin eri tavoin. Katkaisin hakusanoja *-merkillä varmistaakseni, että tietokantahaku ottaa huomioon kaikki hakusanat niiden taivutusmuodoista riippumatta. Tietokantahakujen yhteydessä käytin myös Boolean operaattoreita AND, OR ja NOT. Vilka (2023, 58) toteaa, että Boolean operaattoreiden avulla voidaan yhdistää sanoja tietokannoissa siten, että haku laajenee ja supistuu harkitusti ja järjestelmällisesti. Boolean-operaattori on hyödyllinen työkalu hakuprosessissa, koska se mahdollistaa hakutulosten rajauksen ja paremman vastaavuuden tutkimuskysymykseen.

Lopulliset hakusanayhdistelmät, joita käytin, olivat:

- Post-separation AND abuse AND children*
- Post-separation AND coercive AND control AND children*

Tutkimuksen aineistoa hain yllä olevilla hakusanayhdistelmillä Tampereen yliopiston Scopus tietokannasta, joka antoi näillä yhdistelmillä varteenotettavia tuloksia kirjallisuuskatsausta varten. Ensimmäinen hakusanayhdistelmä *Post-separation AND abuse AND children**, antoi tuloksia yhteensä 65 kappaletta ja toinen hakusanayhdistelmä *Post-separation AND coercive AND control AND children** antoi tuloksia 21 kappaletta. Käytetyillä hakusanayhdistelmillä sain tutkimuksen kannalta relevantteja hakutuloksia. Aluksi tarkastelin tietokantahakujen kautta saamani aineiston otsikko- ja johdantotasolla. Tämän jälkeen silmäilin artikkeleita arvioidakseni niiden soveltuvuutta tutkimukseeni. Yleisluonteinen artikkelien tarkastelu oli mahdollista, koska tietokantahakujen tuottama tulosten määrä oli maltillinen. Kävin artikkelit silmämääräisesti läpi sekä luin läpi tutkimusten abstraktit. Tämän jälkeen tein lopullisen valinnan siitä, vastaako tutkimus tutkimuskysymykseeni.

Aveyardin (2010, 90–91) mukaan aineiston tarkastelussa voidaan hyödyntää alla olevia kysymyksiä:

- Aineiston merkityksellisyys oman kirjallisuuskatsaukseni näkökulmasta?
- Aineiston vastaaminen tutkimuskysymykseeni?
- Onko aineisto riittävän korkeatasoista tutkimuksen kannalta?

Tutkimukseni sisäänotto- ja poissulkukriteerit määräytyvät tutkimuskysymyksen sekä käytännön tekijöiden perusteella. Tutkielmaan liittyvät käytännön seikat, kuten käytettävissä olevat ajalliset ja taloudelliset resurssit, ohjasivat aineiston valintaa. Maksulliset artikkelit jäivät käytettävissä olevien resurssieni ulkopuolelle, vaikka ne olisivat voineet olla sopivia aineistoksi. Erityisesti tutkielman laajuus ja siihen käytettävissä oleva aika sanelivat sen, kuinka paljon aineistoa pystyin ottamaan mukaan. Tavoitteena oli löytää tasapaino, jotta tutkielma voitaisiin suorittaa asianmukaisesti sopivassa ajassa. Aineiston määrän piti olla riittävä, mutta samalla se ei saanut olla liian suuri. Aineiston helppo saatavuus vaikutti myös siihen, mitä otettiin mukaan tutkielmaan ottaen huomioon käytettävissä oleva aika tutkimuksen suorittamiseen. Tutkimukseni aineistoksi valikoitui yhteensä 17 englannin kielistä tieteellistä artikkelia. Valitsemani artikkelit käsittelevät lähisuhdeväkivaltaa ja eron jälkeistä vainoa, artikkeleissa on tarkasteltu myös väkivallan moninaisia vaikutuksia lapsiin. Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit on esitelty tarkemmin taulukossa 1.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

SISÄÄNOTTOKRITEERIT	POISSULKUKRITEERIT
Kieli englanti	Muut kielet
Tieteellinen vertaisarvioitu artikkeli	Muu kuin tieteellinen artikkeli, ei vertaisarviointia
Vastaa tutkimuskysymykseen tai on sovellettavissa siihen	Ei vastaa tutkimuskysymykseen tai ei ole sovellettavissa siihen
Koko teksti saatavilla maksuttomasti	Maksullinen artikkeli
Julkaistu vuonna 2000 tai sen jälkeen	Julkaistu ennen vuotta 2000

3.3 Tutkimusmenetelmä ja aineiston analyysi

Tutkimuksessani käytän laadullista review-tutkimusta eli kirjallisuuskatsausta. Tämä tutkimusmenetelmä mahdollistaa kokonaiskuvan muodostamisen tutkimusaiheestani. Kirjallisuuskatsauksen avulla voin tehdä ”tutkimusta tutkimuksesta”, sillä se perustuu aiempien tutkimusten johtopäätösten uudelleenarviointiin ja se on myös toistettavissa. On tärkeä huomata, että termi ”kirjallisuuskatsaus” voi olla harhaanjohtava; kyseessä ei ole pelkkä lyhyt yhteenveto, vaan katsaus on uudelleen tehty kriittinen arviointi tutkittavasta aiheesta. (Salminen 2011, 4–5.) Viikka (2023, 11–12) toteaa, että kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmä, jossa tarkastellaan tutkijoiden alkuperäistutkimuksia. Kirjallisuuskatsaus toteutetaan tunnistamalla, arvioimalla, tulkitsemalla ja yhdistämällä olemassa olevaa tietoa. Menetelmän tarkoituksena on koota yhteen alkuperäistutkimusten keskeiset ja merkittävät tiedot tiivistetysti. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tarjota kriittinen katsaus aiheeseen kokonaisuutena. Aveyard (2014, 2) määrittelee kirjallisuuskatsauksen tiettyyn aiheeseen liittyväksi kattavaksi tutkimukseksi ja tulkinnaksi. Kirjallisuuskatsauksessa määritetään tutkimuskysymys, johon vastataan etsimällä ja analysoimalla asiaankuuluvaa kirjallisuutta systemaattisesti.

Kirjallisuuskatsaus on artikkeli tai tutkimuksen osa, jossa analyttisesti ja arvioiden käydään läpi omaan aiheeseen ja tutkimusongelmaan liittyvää keskeisintä aiempaa tutkimusta sekä tieteellistä kirjallisuutta. Aiempien tutkimusten käsitteistö, tutkimusongelmat, metodit ja lähteiden valinnat tarjoavat suunnan uudelle tutkimukselle. Ne ovat tärkeitä omien näkökulmien ja tutkimuksen merkityksen perustelemisessa, toimien ikään kuin teoreettisena kehyksenä tai perustana, johon oma tutkimus asettuu vuoropuhelussa. (Jyväskylän yliopisto 2020). Kallio (2006, 23) jakaa review-tutkimuksen viiteen eri vaiheeseen, jotka sisältävät tutkimusongelman määrittelyn, aineiston hankinnan, aineiston analysoinnin, aineiston synteessin sekä lopuksi perustelun laatimisen eli argumentaation. Uutta tietoa tuotetaan kriittisen analyysin ja synteessin kautta, jolloin voidaan luoda uusia näkökulmia käsiteltävään aiheeseen (Torraco 2005, 363).

Tutkimuksessani sovelsin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä analyysimenetelmänä. Tämän menetelmän avulla pystyin analysoimaan artikkeleita objektiivisesti ja systemaattisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103).

Tutkimusaineisto toimii kuvailevana elementtinä tutkittavasta ilmiöstä, ja sisällönanalyysin avulla siitä saadaan lisää ymmärrystä ja tietoa. Sisällönanalyysin avulla saadaan tiivistetty kuvaus tutkittavasta aiheesta. Keskeistä on, että analysoimalla aineistoa pystyn lisäämään ymmärrystä tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.) Tavoitteena sisällönanalyysissä on säilyttää alkuperäinen informaatio aineistosta, eikä sitä tulisi menettää (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122). Eskola ja Suoranta (1998, 174–179) kuvailevat sisällönanalyysia niin, että tutkimuskysymykseen liittyvät teemat poimitaan aineistosta, ja näiden teemojen ilmenemistä vertaillaan. Kirjallisuuskatsauksessa sisällönanalyysi toimii aineiston järjestämisessä, vaikka se ei olekaan analyysin väline laadullisessa tutkimuksessa poiketen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 140).

Induktiivisen sisällönanalyysin Tuomi ja Sarajärvi (2018, 122) esittelevät kolmeen vaiheeseen jaetun prosessin. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto redusoidaan, eli se tiivistetään tai pelkistetään oleellisiin osiin. Toisessa vaiheessa aineisto klusteroidaan, eli se jaetaan ryhmiin tai klustereihin, ja lopuksi kolmannessa vaiheessa aineisto abstrahoidaan, eli siitä johdetaan yleisiä tai teoreettisia käsitteitä. Teemoittelun avulla keskeiset aiheet tunnistetaan ja tarvittaessa niitä voidaan edelleen työstää. Toisena analyysimenetelmänä voi käyttää tyypittelyä, jossa aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja ryhmitellään se samantyyppisten ilmiöiden perusteella.

Aloitin tutkimusaineistoni sisällönanalyysin tulostamalla kaikki käyttämäni artikkelit. Tutustuin huolellisesti 17 valittuun artikkeliin (Taulukko 2), lukien ne useaan otteeseen samalla tehden merkintöjä ja muistiinpanoja. Ensimmäisellä kierroksella kävin läpi artikkeleiden tulososiot saadakseni yleiskuvan niiden sisällöstä. Seuraavalla lukukerralla korostin ne kohdat artikkeleista, jotka näin oleellisiksi omassa tutkimuksessani.

Taulukko 2. Käytetty aineisto

	Tutkimuksen perustiedot	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmä ja tutkittavat
1	Shorey, Shefaly, and Sara Baladram. "Does It Really Get Better After Dad Leaves? Children's Experiences With Domestic Violence: A Qualitative Systematic Review." <i>Trauma, Violence, & Abuse</i> 25.1 (2024): 542–559. Web.	Tutkimus kokoaa lasten kokemuksia eron jälkeisestä perheväkivallasta, joka on aiheutunut heidän isiensä toimesta.	Laadullinen tutkimus. Aineistona kuusi sähköistä tietokantaa.
2	Hay, Charisse, Madalena Grobbelaar, and Marika Guggisberg. "Mothers' Post-Separation Experiences of Male Partner Abuse: An Exploratory Study." <i>Journal of family issues</i> 44.5 (2023): 1276–1300. Web.	Tutkimus kokoaa naisten kokemuksia lähisuhdeväkivallasta sekä sen vaikutuksista lapsiin.	Laadullinen haastattelututkimus. Puolistrukturoidut haastattelut, johon osallistui 10 naista.
3	Brooks-Hay, Oona, Kristina Saunders, and Michele Burman. "A Toxic Mix: The Impact of COVID-19 Lockdown Measures on the Post-Separation Experiences of Domestic Abuse Survivors." <i>Journal of Gender-Based Violence</i> 6.3 (2022): 426–441. Web.	Tutkimuksen tarkoituksena selvittää, miten covid-19 pandemian luomat olosuhteet vaikuttivat olemassa oleviin kokemuksiin lähisuhdeväkivallasta.	Haastattelututkimus, jossa haastateltu lähisuhdeväkivallasta selviytyneitä sekä tukipalvelujen tarjoajia. Tutkimus tehty Skotlannissa.
4	Spearman, Kathryn J., Jennifer L. Hardesty, and Jacquelyn Campbell. "Post-separation Abuse: A Concept Analysis." <i>Journal of advanced nursing</i> 79.4 (2023): 1225–1246. Web.	Tutkimuksen tarkoituksena raportoida eron jälkeisestä lähisuhdeväkivallasta sekä sen vaikutuksista lasten ja aikuisten selviytyjien terveyteen.	Käsiteanalyysi, jonka aineistona artikkeleja vuosilta 1987-2021.
5	Romero, Amanda, and Megan Staudenraus. "Experiences of Intimate Partner Violence Victims: Continued Abuses during and after Litigation." <i>Journal of family trauma, child custody & child development (Print)</i> (2024): 1–24. Web.	Tarkoituksena tutkia lähisuhdeväkivallan uhrien kokemuksia eron aikana ja sen jälkeen, keskittyen erityisesti kokemuksiin perheoikeudenkäynnistä.	Laadullinen tutkimus. Tutkimukseen osallistuneet rekrytoitiin perheoikeudenkäyntiä tukevasta virastosta.

6	Tutty, Leslie M., H. Lorraine Radtke, and Kendra L. Nixon. "He Tells People That I Am Going to Kill My Children': Post-Separation Coercive Control in Men Who Perpetrate IPV." <i>Violence against women</i> (2023): 10778012231166408–10778012231166408. Web.	Tutkimuksen tarkoituksena analysoida Kanadalaisten naisten kokemuksia pakottavasta kontrollista eron jälkeen.	Mixed method-tutkimus (yhdistelmämenetelmällisyys)
7	James-Hanman, Davina, and Stephanie Holt. "Post-Separation Contact and Domestic Violence: Our 7-Point Plan for Safe[r] Contact for Children." <i>Journal of family violence</i> 36.8 (2021): 991–1001. Web.	Artikkelissa esitetään seitsemän kohdan suunnitelma, turvallisempaan yhteydenpitoon lapsille, joiden perheissä on ollut lähisuhdeväkivaltaa.	Vertaisarvioitu tieteellinen artikkeli
8	Katz, Emma, Anna Nikupeteri, and Merja Laitinen. "When Coercive Control Continues to Harm Children: Post-Separation Fathering, Stalking and Domestic Violence." <i>Child abuse review (Chichester, England : 1992)</i> 29.4 (2020): 310–324. Web.	Tutkimuksen tarkoituksena tuoda esiin, miten lähisuhdeväkivallan tekijät voivat käyttää pakottavaa kontrollia lapsiaan vastaan eron jälkeen entisestä kumppanistaan. Tutkimus tarjoaa tietoa siitä, miten lapset ja nuoret voivat kokea pakottavan kontrollin eron jälkeen.	Laadullinen haastattelututkimus. Tutkimukseen osallistui 29 lasta, joiden isät tai isähaamot harjoittivat pakottavaa kontrollia.
9	Francia, Leanne, Prudence Millear, and Rachael Sharman. "Addressing Family Violence Post Separation - Mothers and Fathers' Experiences from Australia." <i>Journal of child custody</i> 16.3 (2019): 211–235. Web.	Australialainen tutkimus, jonka tarkoituksena tuoda esille vanhempien kokemuksia perheoikeus järjestelmästä, kun taustalla on lähisuhdeväkivaltaa.	Haastattelututkimus, jossa haastateltavana yhteensä 40 äitiä/isää, jotka kokeneet lähisuhdeväkivaltaa
10	Markwick, Katrina et al. "Technology and Family Violence in the Context of Post-Separated Parenting." <i>Australian and New Zealand journal of family therapy</i> 40.1 (2019): 143–162. Web.	Artikkeli nostaa esille ja luokittelee miten digitaalinen väkivalta on tuonut uudenlaisia keinoja jatkaa lähisuhdeväkivaltaa eron jälkeen.	Vertaisarvioitu tieteellinen artikkeli

11	Holt, Stephanie. "Domestic Violence and the Paradox of Post-Separation Mothering." <i>The British journal of social work</i> 47.7 (2017): 2049–2067. Web.	Tutkimuksessa raportoidaan löydöksiä eron jälkeisistä tilanteista, joihin liittyy lähisuhdeväkivalta. Tutkimus nostaa esille miten väkivaltaisten entisten kumppaneiden läsnäolo näkyy elämässä myös eron jälkeen. Tutkimuksessa huomioitu myös lasten näkökulma.	Tutkimuksessa hyödynnetty sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä.
12	Hayes, Brittany E. "Indirect Abuse Involving Children During the Separation Process." <i>Journal of interpersonal violence</i> 32.19 (2017): 2975–2997. Web.	Tutkimuksen tarkoituksena tutkia onko lähisuhdeväkivallan ja lisääntyvän eron jälkeisen väkivallan välillä yhteyttä ja lisääntyykö lasten kokema henkinen väkivalta vanhempien eron jälkeen.	Tutkimuksessa käytetty Chicago Women's Health Risk -tutkimuksen tuloksia, johon osallistunut yhteensä 339 tutkittavaa.
13	Toews, Michelle L., and Autumn M. Bermea. "I Was Naive in Thinking, "I Divorced This Man, He Is Out of My Life": A Qualitative Exploration of Post-Separation Power and Control Tactics Experienced by Women." <i>Journal of interpersonal violence</i> 32.14 (2017): 2166–2189. Web.	Tutkimuksen tarkoituksena tutkia naisten käsityksiä pakottavan kontrollin keinoista, joita heidän entiset aviomiehensä käyttivät eron jälkeen.	Laadullinen tutkimus, jossa yhteensä 22 haastateltavaa. Haastateltavat kokeneet henkistä ja/tai fyysistä väkivaltaa avioliittonsa aikana ja/tai sen jälkeen.
14	Zeoli, April M. et al. "Post-Separation Abuse of Women and Their Children: Boundary-Setting and Family Court Utilization among Victimized Mothers." <i>Journal of family violence</i> 28.6 (2013): 547–560. Web.	Tutkimus tarkastelee naisten kokemuksia entisen aviomiehensä tekemään väkivaltaan. Tutkimus käsittelee eron jälkeistä väkivaltaa huoltajuuskiistojen/oikeusprosessien näkökulmasta.	Laadullinen haastattelututkimus. Tutkimukseen osallistui 19 äitiä, jotka olivat eronneet.
15	Humphreys, Cathy, and Ravi K. Thiara. "Neither Justice nor Protection: Women's Experiences of Post-Separation Violence." <i>The Journal of social welfare & family law</i> 25.3 (2003): 195–214. Web.	Englantilainen tutkimus (Women's Aid Federation), jossa tutkittu eron jälkeisen väkivallan määritelmiä ja luonnetta, jota naiset ja usein myös heidän lapsensa ovat kokeneet.	Kyselytutkimus, johon osallistui yhteensä 180 naista.

16	Dragiewicz, Molly et al. "What's Mum's Password?": Australian Mothers' Perceptions of Children's Involvement in Technology-Facilitated Coercive Control." <i>Journal of family violence</i> 37.1 (2022): 137–149. Web.	Tutkimuksen tarkoituksena tutkia lasten kokemuksia digitaalisesta väkivallasta lähisuhdeväkivallan kontekstissa.	Haastattelututkimus, johon osallistui 12 äitiä.
17	Stark, Evan, and Marianne Hester. "Coercive Control: Update and Review." <i>Violence against women</i> 25.1 (2019): 81–104. Web.	Artikkelissa käsitellään pakottavaa kontrollia osana eron jälkeistä väkivaltaa ja nostetaan esille neljä pakottavan kontrollin ulottuvuutta.	Vertaisarvioitu tieteellinen artikkeli

Aineiston käsittelyn aikana huomasin, että tietyt aiheet nousivat artikkeleista usein esiin. Läpikäydessäni aineistoa useita kertoja, korostin toistuvat aiheet, jotka olivat olennaisia tutkimusongelmani ja tutkimuskysymysteni näkökulmasta. Kolmannella kierroksella keräsin tekstistä keskeiset käsitteet, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini: *"millaisena eron jälkeinen vaino näyttäytyy tutkimusten kautta?"* sekä *"millaisia vaikutuksia eron jälkeisellä vainolla on lasten hyvinvointiin?"*. Hylkäsin ne aiheet tulososioista, jotka eivät soveltuneet tutkimusongelmaani, jättäen ne analyysin ulkopuolelle. Pelkistin löydetyt ilmaisut ja koostin ne luetteloksi omassa tekstitiedostossa. Seuraavaksi käytin tekstinkäsittelyohjelmaa erottamaan värikoodeilla ja luokittelemaan samankaltaisia teemoja sekä yhdistelemään sopivia aihealueita niitä kuvaavien otsikoiden alle. Luokat, eli kategoriat, muodostin omien tulkintojeni perusteella, yhdistäen samankaltaiset ilmaisut ja erottaen eri sisältöiset ilmaisut toisistaan eri luokkiin.

Noudattaen aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita eristin tutkimuskysymyksiä tukevat tekijät pelkistämisen avulla. Tämän jälkeen ryhmittelin ne kolmeen luokkaan (ks. taulukko 3), tiivistäen tekijät, jotka liittyvät eron jälkeiseen vainoon sekä niiden vaikutuksiin lasten hyvinvointiin. Jotkin aiheet olisivat voineet sopia useampaankin luokkaan, mutta viime kädessä sijoitin ne parhaiten sopiviin luokkiin. Tällä samalla luokittelulla jaoin pelkistetyt ilmaisut aluksi sopiviin alakategorioihin, joista muodostui omat yläkategoriat. Yläkategoriat muodostivat lopulta kolme pääkategoriaa. Toistin aineiston useaan kertaan varmistaakseni, että analyysi perustuu tutkimusaineistoon

eikä omiin ennakkoajatuksiini aiheeseen liittyen. Tutkimuskysymykset tarkentuivat tämän prosessin, erityisesti analyysivaiheen, aikana.

Taulukko 3. Analyysin vaiheet

Analyysin I vaihe	Analyysin II vaihe
Fyysinen väkivalta Henkinen väkivalta Taloudellinen väkivalta Uhkailu Häirintä Vainoaminen Digitaalinen väkivalta Pakottava kontrolli	Monimuotoinen väkivalta
Vanhempi-lapsi välisen suhteen häiritseminen Hyökkäys äidin ja lapsen väliseen suhteeseen Vaikutus vanhemman kykyyn suojella ja kasvattaa lastaan	Vainon vaikutukset vanhemmuuteen
Lapset todistivat fyysistä väkivaltaa ja uhkailua Lapset vanhempien välissä - Sandwiched between the parents Lapset kokivat ristiriitaisia tunteita ja ajatuksia Lapset häirinnän ja vainon välineenä Vanhemmasta vieraannuttaminen - Parental alienation Vaarallinen vanhemmuus	Vainon vaikutukset lapseen

3.4 Tutkimusetiikka ja tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (Tenk) määrittelemät ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä ohjaavat kaikkea tieteellistä tutkimusta Suomessa (Vilkkä 2020, 70).

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaan tutkimusetiikka viittaa eettisesti vastuullisten ja oikeiden toimintatapojen noudattamiseen ja edistämiseen tutkimustoiminnassa. Tutkijan eettiset ratkaisut ja tutkimuksen uskottavuus ovat keskinäisessä yhteydessä, sillä uskottavuus perustuu tutkijoiden sitoutumiseen hyvään tieteelliseen käytäntöön. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 150.) Vilkkä (2020, 71) toteaa, että tieteellinen rehellisyys ja vastuullisuus vaativat, että tekstissä ilmenee avoimuutta, rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta sekä tiedon esittämisessä että tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa.

Toteutan tutkimukseni kirjallisuuskatsauksena, jonka takia uuden aineiston keräämistä ei tutkimusprosessissa tarvita. Tutkimuksessani tutkin keskeistä aihepiiriä aiempien tutkimusten pohjalta, tuoden esiin uusia näkökulmia ja kiinnittämällä huomiota tutkimuksista nouseviin merkittäviin seikkoihin. Koska hyödynnän tutkimusmateriaalina muiden tutkijoiden aikaisempia tutkimuksia, on tutkijan roolini käsitellä tätä aineistoa noudattaen hyvää tieteellistä käytäntöä. Lähdeviittaukset merkitsen huolellisesti ja tulkiten tutkimustuloksia huomioiden niiden kontekstin. Määrittelen englannin kielen taitoni kiitettäväksi ja luotan omaan kielitaitooni. Tiedostan kuitenkin, että on mahdollista, että olen tulkinut tekstiä virheellisesti. Pysin kaikissa tutkimukseni vaiheissa toiminaan eettisesti, avoimesti ja noudattaen hyvää tutkimuskäytäntöä.

Tuomi & Sarajärvi (2009, 160–161) nostavat esille tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa puolueettomuuden tärkeyden. He korostavat, että puolueettomuus on olennainen periaate tutkimuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja tulosten tulkinassa. Puolueettomuus merkitsee sitä, että tutkijan on vältettävä omien mielipiteiden tai ennakkokäsitysten vaikutusta tutkimuksen eri vaiheissa. Tämä on olennainen näkökulma tutkimuksen laadun ja tulosten pätevyyden varmistamisessa.

Koko tutkimuksen ajan tavoitteenani on toimia tutkijana objektiivisesti ja puolueettomasti. Johdantoluvussa olen avannut oman henkilökohtaisen kiinnostukseni

tutkimusaiheeseen ja esitellyt aikaisemman perehtyneisyyteni aihepiiriin ja tutkimusmenetelmään. Vaikka oma kiinnostukseni onkin ohjannut tutkimuskysymyksen valintaa, pyrin silti säilyttämään objektiivisuuden ja välttämään omien mielipiteideni vaikutusta tutkimusprosessin eri vaiheissa. Tämä on tärkeää tutkimuksen luotettavuuden kannalta.

4 TULOKSET

4.1 Monimuotoinen väkivalta

” It’s just their way of continuing to control you.”
(Humphreys & Thiara 2003, 199).

Tutkimusaineiston mukaan eron jälkeinen vaino ilmenee monimuotoisena väkivaltana, joka vaikuttaa uhreihin monin eri tavoin. Romero ja Staudenraus (2024, 1–2) mukaan väkivaltaisen suhteen loppuminen ei tarkoita väkivallan loppumista. Kun uhri jättää kumppaninsa, hän on suurimmassa vaarassa kokea akuuttia väkivaltaa. Ero ei useinkaan tuota turvallisuutta eikä vapautta selviytyjille. Sen sijaan väkivallankäyttäjät tehostavat usein pakottavaa kontrollia erilaisin tavoin. Romero ja Staudenraus (2024, 9) toteavat, että tutkimukseen osallistuneet ilmaisivat lisääntyvää häirintää, vainoamista, uhkailua sekä henkistä väkivaltaa eron jälkeen. Osallistujat raportoivat puolison väkivaltaisesta käyttäytymisestä ennen eroa, eron aikana sekä jälkeen eron. Toews ja Bermea (2017, 5) tutkimustuloksissa vastaajat raportoivat eron jälkeisistä valta- ja kontrollitaktiikoista, joita entiset kumppanit käyttivät eron jälkeen. Keskeiset teemat olivat uhkailu, häirintä ja pelottelu, henkinen väkivalta, taloudellinen väkivalta sekä fyysisen väkivallan käyttö. Tutkimustuloksista nousi myös esille, että ne väkivaltaiset ja pakottavat käyttäytymismuodot, joista naiset kertoivat miesten käyttäneen avioliiton aikana, jatkuivat myös eron jälkeen. Entisen kumppanin kontrolloivat ja väkivaltaiset toimet vaikuttivat lähes kaikkiin elämän osa-alueisiin, mukaan lukien työ, lasten koulunkäynti sekä äitiys (Tutty, Radtke & Nixon 2023, 12).

Toews ja Bermea (2017, 7–8) mukaan, henkinen väkivalta näkyi muun muassa uhkailuna, jolloin entinen kumppani uhkailemalla pyrki vaikuttamaan valtaan ja kontrolliin. Monet naiset kertoivat, miten heidän kokemansa henkinen väkivalta vaikutti heidän itsetuntoonsa haitallisesti.

Yli puolet naisista, jotka raportoivat kokeneensa henkistä väkivaltaa eron jälkeen, uskoivat entisten aviomiestensä yrittäneen saada heidät tuntemaan syyllisyyttä avioliiton päättämisestä. Tutkimukseen osallistuneista naisista osa raportoi epämääräisistä uhkauksista. Entinen aviomies saattoi esimerkiksi sanoa, että "parempi olisi olla erottamatta" jolloin hän ei varsinaisesti maininnut seuraamuksista, mutta sai uskomaan, että niitä olisi. Toiset osallistujat raportoivat selvempiä uhkauksia,

yleensä uhkauksia heidän fyysisestä turvallisuudestaan tai joskus jopa henkensä uhkaamista. Vaikka osa näistä uhkauksista esitettiin kasvotusten, puolet tutkimukseen osallistuneista naisista kertoi entisten aviomiestensä ahdistelleen heitä myös puhelimitse. Naiset kuvasivat näiden puheluiden aiheuttamaa henkistä ahdistusta. Markwick ja Bickerdike (2019, 157–158) mukaan puheluita käytetään antamaan suullisia uhkauksia, joista ei jää näyttöä, kun taas sosiaalisessa mediassa tehdyt uhkaukset ovat peiteltyjä tai tehdään jonkun toisen toimesta. Toews ja Bermea (2017, 7–8) mukaan lisäksi hieman yli kolmannes naisista kertoi entisten aviomiestensä vainoavan heitä, vaikka lähestymiskielto olisi ollut voimassa. Ääritapauksissa vainoamiskäyttäytyminen eskaloitui fyysisesti uhkaaviksi teoiksi.

Verrattuna ennen eroa tapahtuneeseen, osallistujat raportoivat, että useat vainoamiseen liittyvät käyttäytymiset tapahtuivat suuremmalla taajuudella eron aikana. Tähän sisältyi toistuvat ei-toivotut yhteydenotot, ilmestyminen heidän työpaikalleen tai muualle ilmoittamatta, uhkaukset heidän lapsilleen, perheelleen, ystävilleen, omaisuudelleen tai lemmikeilleen, sekä odottaminen heidän työpaikallaan, heidän asuinalueellaan tai paikoissa, joissa he usein liikkuvat. Eron jälkeen osallistujat raportoivat suurimman määrän tapauksia, joissa uhrista levitettiin huhuja tai valheita. (Romero & Staudenraus 2024, 13.)

Väkivallantekijät käyttivät monia erilaisia väkivallanmuotoja jatkaakseen entisten kumppaneidensa kontrollointia. Vaikka monet näistä väkivallan muodoista ovat rikollisia, osa niistä ei ole, mutta tästä huolimatta ne aiheuttivat äideille emotionaalista ahdistusta ja viestittivät, että väkivallantekijät voivat tavoittaa heidät milloin tahansa. Yksi hienovarainen taktiikka, jota entiset kumppanit käyttivät, oli hallinnoida lapsen huoltajuus- tai tapaamisaikatauluja äitien aikataulujen kontrolloimiseksi. Isät vaativat nähdäkseen lapsensa säännöllisten aikataulujen ulkopuolella; vaativat joustavuutta äideiltä aikataulujen uudelleenjärjestelyssä; eivät pitäneet lapsia koko sovittua aikaa, palauttaen heidät usein ilmoittamatta; eivät saapuneet sovittuihin tapaamisiin; ja kieltäytyivät pitämästä lapsia huoltajuus- tai tapaamisaikoina. Vaikka isät vaativat joustavuutta äideiltä, he kieltäytyivät joustamasta, kun äidit pyysivät muutoksia aikatauluihin, jopa hätätilanteissa. Tuloksena oli, että naiset joutuivat usein järjestelemään aikataulujaan uudelleen tai välttämään tekemästä tiukkoja suunnitelmia, koska he olivat epävarmoja siitä, noudattaisivatko isät sovittuja

aikatauluja. (Zeoli, Riviera, Sullivan & Kubiak 2013, 554.) Dragiewicz, Woodlock, Salter ja Harris (2022, 143) toteavat, että joutuminen kommunikoimaan väkivallantekijöiden kanssa lasten asioiden tiimoilta, teki äidit haavoittuviksi juuri sillä hetkellä, kun heidän olisi tarvinnut toipua väkivallasta ja tukea lasten paranemista.

Markwick ja Bickerdike (2019, 157–158) mukaan teknologiat, jotka muistuttavat enemmän perinteisiä viestintämuotoja, kuten tekstiviestit ja sähköposti, ovat tarjonneet väkivallantekijöille helpompia ja vaarallisempia tapoja harjoittaa olemassa olevia rikoksia, kuten vainoamista ja häirintää. Toisaalta yksityisen ja julkisen rajan hämärtyminen on mahdollistunut sosiaalisen median avulla, joka on johtanut uudenlaiseen rikollisuuteen, jossa yksityisyys ja intiimiys ovat tuhansien vieraiden tarkastelun kohteena. Yleinen teema liittyy myös tekijöiden tiettyihin motiiveihin eri teknologioiden käytössä. Vaikka tekniikoita kuten tekstiviestejä, sähköposteja, puheluita ja pikaviestejä käytetään yleisesti uhrien häirintään ja valvontaan, sosiaalisen median alustoja, erityisesti Facebookia, käytetään pääasiassa uhrien nöyryyttämiseen, rankaisemiseen ja vainoamiseen. GPS- ja vakoilutekniikkaa käytetään myös yhä enemmän uhrien vainoamiseen, paikantamiseen ja valvontaan. Väkivallantekijät käyttävät teknologiaa luodakseen tunnetta jatkuvasta läsnäolosta, jotta uhri saadaan kokemaan pelkoa ja osoitetaan hallintaa uhrien elämässä. Hay, Grobbelaar ja Guggisberg (2023, 8) tutkimuksessa useat äidit ilmoittivat, että heitä seurattiin jatkuvasti ja heitä ahdisteltiin yhteisten ystävien, teknologian ja sosiaalisen median kautta. Vainoaminen saattoi näyttäytyä esimerkiksi uhrin seuraamisella erilaisin välinein, esimerkiksi autoon asennettavien seurantalaitteiden avulla. Keskeistä on huomata, että yleensä vainoaminen alkaa jo olemassa olevan suhteen aikana kontrollointikeinona.

Eron jälkeinen väkivalta sekä vaino saattoivat näkyä myös omaisuuden tuhoamisena. Toews ja Bermea (2017, 8) mukaan omaisuuden tuhoaminen ei ollut yhtä yleistä, kolme naista kertoi entisten aviomiestensä tuhonneen heidän omaisuuttaan. Tuhoavaa käyttäytymistä olivat esimerkiksi renkaiden viiltäminen valvontakeinona: *”hän tiesi, että jos minun piti jatkuvasti ostaa uusia renkaita, minulla ei koskaan olisi tarpeeksi rahaa avioeroa varten.”* Hayesin (2017, 2983–2984) mukaan ero lisäsi mahdollisuuksia uhkaaviin tilanteisiin, joissa väkivalta kohdistui epäsuorasti lapsiin liittyen. Yhteiset lapset mahdollistavat eron myötä entisen kumppanin tapaamisen, joka

tarjoaa mahdollisuuden erilaisille väkivallan ilmenemismuodoille. Erityisesti väkivaltaisista kumppaneista, jotka pyrkivät jatkamaan entisen kumppanin kontrollointia ero-prosessin aikana, uhkaaminen lasten ottamisella voi muodostua vaihtoehdoksi väkivallan muodoksi, jota käytetään itsenäisesti tai yhdessä muiden väkivallan muotojen kanssa. Useimmat äidit, sekä eronneet että ei-eronneet, ilmoittivat entisen kumppanin uhkaavan ottaa lapset kuin suoraan vahingoittaa heitä. Lasten ottamiseen liittyvät uhkaukset saattoivat herättää monenlaisia tulkintoja vastaajien keskuudessa. Pitkäaikaiset suhteet lisäsivät myös uhkailun todennäköisyyttä, jotka liittyivät epäsuoraan väkivaltaan lasten osalta. Pitkäaikaiset suhteet tekevät uhrista ja epäsuorasti myös hänen lapsistaan alttiimpia väkivallalle, sillä suhteella on ollut aikaa kehittyä. On tärkeää tarkastella eroamisen, suhteen keston ja suhteen statuksen välisiä eroja väkivallan riskin suhteen käyttäen mittareita, jotka huomioivat näiden suhdetekijöiden monimutkaisuuden.

Taloudellinen väkivalta osoittautui merkittäväksi ja usein esiin nousevaksi tekijäksi monissa tutkimuksissa. (Toews & Bermea, 2017, s. 9–10; Shorey & Baladram 2024, 550) mukaan taloudellinen väkivalta oli yleinen kokemus naisille heidän entisten aviomiestensä taholta eron jälkeen. Vaikka taloudellisten resurssien pidättäminen oli yleisin raportoitu kontrollitaktiikka tässä asiayhteydessä, naiset kokivat myös muita taloudellisia kontrollin muotoja. Yhteiset lapset toivat erilaisia muotoja taloudelliselle väkivallalle. Tutkimukseen osallistuneet kertoivat, että entiset aviomiehet pyrkivät kontrolloimaan heitä taloudellisesti muun muassa kieltäytymällä elatusmaksujen maksamisesta, käyttämällä erilaisia oikeustoimia sekä piilottelemalla rahoja. Tutkimukseen osallistuneista naisista osa ilmoitti entisten aviomiestensä todella pidättäneen elatusmaksun, kun taas toiset kertoivat heidän yrittäneen vähentää maksettavakseen määrätyn elatusmaksun määrää. Romero ja Staudenraus (2024, 12) tutkimuksessa osallistujat kertoivat taloudellisen väkivallan korkeimmasta esiintyvyydestä ennen eroa. Eron aikana ja sen jälkeen kuitenkin osallistujat raportoivat tilanteista, jotka liittyvät taloudelliseen väkivaltaan. Tutkimukseen osallistuneista 24,2 prosenttia ilmoitti tällaisten käyttäytymismallien lisääntymisestä.

4.2 Vainon vaikutukset vanhemmuuteen

” Oh, I am not half the parent to my kids that I should be. My time is monopolized by him and his ongoing abuse.”
(Francia, Millear & Sharman 2019, 226).

Eron jälkeisen vainon vaikutukset vanhemmuuteen ovat moninaisia, aineistosta nousivat erityisesti esille vainon vaikutukset vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen sekä vainon vaikutus vanhemman kykyyn suojella ja kasvattaa lastaan. Lapset ovat usein äitien motivaation lähde väkivaltaisesta suhteesta lähtemiseen. Ero tai avioero ei kuitenkaan ole lähisuhdeväkivallan "rokote". Äidit kokevat usein eron jälkeistä vainoamista, häirintää sekä väkivaltaa, joka vaikuttaa myös monin tavoin vanhemmuuteen. (Shorey & Baladram 2023, 543.) Isät, jotka käyttävät väkivaltaa, pyrkivät tarkoituksellisesti horjuttamaan äidin ja lapsen välistä suhdetta. He käyttävät lapsia yhtenä väkivallan välineenä herättääkseen pelkoa ja ahdistusta. Lapset voivat valitettavasti joutua väkivallan välineeksi, joissa heitä käytetään usein äitien kontrolloimiseen. Tällainen väärinkäyttö voi vaikuttaa haitallisesti perheen toimintaan, ja lasten tunteet vanhempiaan kohtaan kärsivät väistämättä. Usein äidit taistelevat pitääkseen suhteensa lapsiinsa ehjänä. Tärkeää on huomata, että huolehtiva äiti voi kärsiä vakavasti tunnetasolla, kun hän huomaa, miten entinen kumppani käyttää lapsia horjuttaakseen heidän suhdettaan. Valitettavasti tällaista väkivaltaa ei vielä tunnisteta perhelain ammattilaisten keskuudessa, jotka osallistuvat päätöksiin lasten huoltajuudesta. (Hay, Grobbelaar & Guggisberg 2023, 9.)

James-Hanman ja Holt (2021, 993) mukaan lähisuhdeväkivalta on ymmärrettävä hyökkäyksenä äidin ja lapsen väliseen suhteeseen. Tällainen hyökkäys käsittää monenlaisia taktiikoita, joiden tarkoituksena on hallita naisten kokemusta äiteinä. Tutkimukset lasten ja nuorten kokemuksista perheväkivallasta sekä heidän suhteistaan äiteihinsä ovat osoittaneet, että tällaisilla taktiikoilla voidaan pyrkiä vieroittamaan lapset äidistään, joka voi olla ainoa suojeleva suhde, jonka lapsi on saanut. Lähisuhdeväkivalta voidaan ymmärtää hyökkäyksenä äitiä vastaan, mutta yhtä lailla vahingollisena myös perheessä oleville lapsille. Britannian uusi lainsäädäntö tunnustaa lapset yhtä lailla lähisuhdeväkivallan uhreiksi kuin heidän äitinsäkin. Eron jälkeisen vainon valta- ja kontrollitaktiikat vaikuttavat monin tavoin väkivaltaa kokevan

vanhemmuuteen ja saavat kokemaan voimattomuutta suojella lapsiaan sekä paeta jatkuvaa väkivaltaa (Spearman, Hardesty & Campbell 2023, 1229).

Toews ja Bermea (2017, 11) tutkimuksen mukaan monet äidit uskoivat, että heidän entiset kumppaninsa yrittivät jollain tavalla häiritä heidän suhdettaan lapsiinsa. Yleisin raportoitu häiritsemisen muoto oli äidin arvostelu lasten kuullen. Äidin ja lapsen välistä suhdetta vahingoittaakseen yli puolet tutkimuksen naisista kertoi, että heidän entiset kumppaninsa alensivat usein häntä lasten silmissä, tyypillisesti verbaalisesti haukkumalla. Tutkimustulosten mukaan entiset kumppanit käyttivät usein halventavia nimiä kuten "huora" ja "lutka" puhuessaan heistä lastensa kanssa. Kun miehet käyttivät näitä nimiä entisistä vaimoistaan tämän läsnä ollessa, naiset uskoivat, että tarkoituksena oli vahingoittaa hänen itsetuntoaan. Kuitenkin, kun miehet käyttivät näitä nimiä puhuessaan entisistä vaimoistaan lastensa kanssa, naiset kokivat, että heidän tarkoituksensa oli vahingoittaa äidin ja lapsen välistä suhdetta. Verbaalisen haukkumisen lisäksi osa naisista kertoi, että heidän entiset aviomiehensä käyttivät suurempia keinoja äidin ja lapsen suhteen häiritsemiseksi, lapsia saatettiin esimerkiksi kehottaa olemaan kuuntelematta äitiä sekä olla luottamatta häneen.

Holtin (2017, 2057) mukaan äidit rakensivat usein äidin rooliansa kuin olisivat yksinhuoltajia, ottaen täyden vastuun kaikesta. Pelko ja haavoittuvuus, jota äidit kokivat myös eron jälkeen, vähensivät äidin kykyä hoivata ja tukea lapsiaan. Pitkään jatkuva ahdistus, väkivaltaiset tapahtumat ja pelko uuvuttivat äidit ja vähensivät heidän energiaansa lapsiaan kohtaan. Tutty ja kumppanit (2023, 16) sekä Toews ja Bermea (2017, 9) nostivat esille, että myös äidin kykyä kasvattaa lapsensa kyseenalaistettiin entisen kumppanin toimesta. Naiset uskoivat, että entiset aviomiehet heikensivät heidän itsetuntoaan myös kyseenalaistamalla heitä äiteinä. Entiset kumppanit saattoivat esimerkiksi kertoa, että lapsen epäonnistuminen olisi äidin syytä, äitiä saatettiin myös syyttää lapsen käytösongelmista.

Shorey & Baladram (2024, 543) mukaan väkivaltaiset isät hyödyntävät huoltajuussopimuksia jatkaakseen äitien ja lasten väkivaltaista kohtelua eron jälkeen. Francia, Millear & Sharman (2019, 225, 228) nostivat tutkimuksessaan esille lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden uudelleen traumatisoitumisen kokemuksia, joita tutkimuksessa koki 63 prosenttia Australiassa toimivassa perheoikeuden

järjestelmässä. Uudelleen traumatisoituminen voi tapahtua esimerkiksi, kun viranomaiset tai tukipalvelut eivät ota vakavasti henkilön kokemaa väkivaltaa tai eivät tarjoa asianmukaista tukea ja apua. Uudelleen traumatisoituminen voi lisätä alkuperäisen trauman vaikutusta ja vaikeuttaa toipumista. Ympärillään tapahtuvan ahdistuksen vallassa ja vailla tukea vaikuttaa merkittäviin muutoksiin, vanhemmat kuvailivat joutuvansa uudelleen traumatisoitumaan järjestelmässä. He kuvailivat taisteluaan tullakseen kuulluiksi kokemastaan väkivallasta, tuntien tulevansa torjutuiksi, epäuskotuiksi tai syytetyiksi. Äidit myös kokivat, että heidän kokemustaan lähisuhdeväkivallasta ei otettu oikeudessa vakavasti.

Kun äidit luottavat isän olemassaolon merkitykseen ja isä haluaa säilyttää huoltajuuden tai oikeuden määräämät tapaamiset tai yhteydenpidon, lapset yleensä järjestetään pysymään yhteydessä isäänsä. Tämä voi johtaa tilanteisiin, joissa lapset altistuvat jatkuvasti isän väkivaltaiselle vaikutukselle, vaikka seuraukset saattavat olla haitallisia lapsen hyvinvoinnille. (Shorey, Baladram 2023, 543.) Holtin (2017, 2057) mukaan äidit kokivat myös monenlaisia syyllisyyden ja vastuun tunteita. Äidit puhuivat lastensa vihasta heitä kohtaan "väkivaltaiseen tilanteeseen jättämisestä", siitä että "äidit veivät heidät pois isältään" tai vastustivat uudelleenyhdistämistä. Osallistuvat äidit syyttivät itseään lapsensa altistumisesta väkivallalle ja sen jälkeen heitä syytettiin isien toimesta, kun lapset itse valitsivat olla osallistumatta yhteydenpitoon. Näiden erottamisen ja yhteydenpitokokemuksen ulottuvuuksien sisällä äideillä oli tunne syyllisyydestä ja vastuusta. Itsesyytösten rinnalla oli voimakas epäonnistumisen tunne, epäonnistuneesta avioliitosta ja epäonnistuneesta äitiydestä siitä, ettei suojellut lapsiaan riittävästi: *"Ajattelin koko ajan, että sen täytyy olla minun syytäni. Tähän päivään asti hän sanoo, että avioliittomme epäonnistui minun kasvatukseni vuoksi. Se oli kaikkien muiden vika paitsi hänen."*

Vaikka eivät olleetkaan yhtä vakavia kuin jotkut muut hallinnan taktiikat, monet naiset kertoivat entisten aviomiestensä syyllistyvän pikkumaisiin tekoihin pyrkiessään säilyttämään kontrollin eron jälkeen. Esimerkiksi he kieltäytyivät palauttamasta omaisuutta tai heittivät naisen huonekalut pois. Toiset naiset raportoivat, että entiset aviomiehet varastivat heidän omaisuuttaan, kuten tärkeitä asiakirjoja kuten korkeakoulututkintotodistuksia, syntymätodistuksia, auton omistusoikeuden todistuksia, matkapuhelimia jne. Yleisin tapa, jolla nämä naiset tunsivat entisten

aviomiestensä hallitsevan heitä, oli epäsäännölliset tapaamisaikataulut tai miesten vaatimat tapaamiset, jotka soveltuvat heidän aikatauluihinsa. Tutkimukseen vastanneet kertoivat, että emme voineet suunnitella mitään, koska hänelle oli aina jotain tärkeämpää. (Toews ja Bermea 2017, 10.)

4.3 Vainon vaikutukset lapseen

Shorey ja Baladram (2023, 550) tuovat esille, että lapset jatkoivat väkivallan kokemista vanhempien eron jälkeen. Tämä osoittaa, että perheväkivalta ei loppunut vanhempien erottua, vaan lapset todistivat sitä edelleen fyysisenä, psyykkisenä ja taloudellisena väkivaltana. Katz, Nikupeteri ja Laitinen (2020, 310) toteavat, että perheväkivallan läsnä ollessa väkivallan tekijät voivat jatkaa lastensa manipulointia ja kontrollointia myös eron jälkeen. Tämä hallinta ilmenee monin eri tavoin, kuten fyysisenä väkivaltana, uhkailuna, pelotteluna, vainoamisena, tarkkailuna, emotionaalisen hyväksikäyttönä ja manipulointina. Näitä toimintamalleja käytetään osana laajempaa väärinkäyttökuvioita, jossa väkivallan tekijä saattaa näyttää ajoittain huolenpitoa ja hemmottelua. Lapset ja nuoret voivat suoraan joutua tämän manipuloinnin uhreiksi ja kokea sen samoin kuin aikuisetkin - he saattavat tuntea olonsa hämmentyneiksi ja olla peloissaan, elää rajoitettua elämää sekä kokea olevansa ansassa.

Toews ja Bermea (2017, 5) tutkimuksen mukaan lähes kaikki tutkimuksessa mukana olleet naiset kertoivat, että heidän entiset aviomiehensä käyttivät lapsia jollain tavalla pitääkseen yllä valtaa ja kontrollia eron jälkeen. Keskeiset teemat väkivallalle olivat seuraavat: uhkaaminen huoltajuuden hakemisella, lasten kieltäminen, lasten tarpeiden ja toiveiden laiminlyönti sekä uhkaaminen lasten sieppauksella. Edellä mainitut olivat erittäin tehokkaita kontrollin keinoja, koska monet naiset uskoivat, että ainoa tapa, jolla entinen puoliso voi satuttaa, on lasten kautta. Shorey & Baladram (2023, 543) toteavat tutkimuksessaan, että väkivaltaiset isät hyödyntävät huoltajuussopimuksia jatkaakseen äitien ja lasten väkivaltaista kohtelua eron jälkeen; erityisesti lapsia käytetään välineinä vahingoittamaan, uhkaamaan tai saamaan uudelleen yhteys lapsen äitiin. Tutkimuksessa todetaan, että lapset ovat suuremmassa vaarassa vahingoittua, sillä väkivalta äitejä ja lapsia kohtaan voi jatkua eron jälkeen ja jopa eskaloitua.

Lapsen ja väkivaltaisen vanhemman välinen suhde liittyy jatkuvaan väkivaltaan selviytyjää kohtaan sekä lapsen altistumiseen tälle väkivallalle. Lisäksi se voi johtaa jatkuvaan emotionaaliseen väärinkäyttöön väkivaltaisen vanhemman taholta. Lapset jatkavat altistumista pelottelulle, nöyryyttämiseksi, hyväksikäytölle, eristämiseksi ja kontrolloivalle käyttäytymiseksi. Tällaiset pakottavat ja kontrolloivat käyttäytymismallit rajoittavat lasten kykyä luoda terveitä ihmissuhteita perheen ulkopuolisten ei-väkivaltaisten henkilöiden kanssa sekä viettää aikaa sen vanhemman kanssa, joka on ollut väkivallan uhri. Pelottavat, kontrolloivat tai vaaralliset tilanteet väkivaltaisten vanhempien kanssa saavat lapset tuntemaan olonsa turvattomiksi. Lisäksi altistuminen perheväkivallalle on yhdistetty ahdistukseen, masennukseen, dissosiaatioon, traumaperäiseen stressihäiriöön, itsemurhavaaraan ja itsetuhoiseen käyttäytymiseen lasten keskuudessa. (Romero & Staudenraus, 2024, 6.)

Tutkimustuloksista nousi esille, lasten rooli eronneiden vanhempien välissä. Tässä tutkimuksessa mukana olleiden tutkimusten lapset kertoivat joutuvansa vanhempiensa eron keskelle. Lapset näyttivät luopuvan tyypillisistä ikävaiheisiin kuuluvista rooleistaan, mikä saattaa johtaa emotionaaliseen vanhemmuuteen. Emotionaalinen vanhemmuus tarkoittaa, että lapsi itse yrittää täyttää perheen emotionaalisen tai psyykkisen tyhjiön vanhemman puolesta, usein tullakseen ainoaksi tueksi vanhemmalle, joka on haitallista lapsen kehitykselle (Shorey & Baladram, 2023, 555). Eron jälkeinen lähisuhdeväkivalta aiheuttaa tuhoisia terveysvaikutuksia sekä lapsille että aikuisille, jotka ovat kokeneet väkivaltaa. Pitkäaikaisia psyykkisiä terveysseuraamuksia ovat muun muassa PTSD, masennus ja ahdistus. Lähisuhdeväkivallan uhrin kokevat haitallisia fyysisiä terveysvaikutuksia sekä fyysisistä vammoista että stressin somaattisesta ilmenemisestä. Vakava ja pitkäkestoinen ahdistus on yhdistetty lisääntyneeseen posttraumaattisten stressioireiden vakavuuteen. (Spearman, Hardesty & Campbell 2021, 1231; Spearman, Hardesty & Campbell 2021, 1233). Romero ja Staudenraus (2024, 18) tutkimuksessa osallistujat raportoivat, että heidän entisten kumppaneidensa käyttäytyminen vaikutti haitallisesti heidän lastensa fyysiseen terveyteen, psyykkiseen terveyteen sekä suhteisiin perheeseen ja ystäviin.

James-Hanman ja Holt (2021, 998–999) sekä Katz, Nikupeteri & Laitinen (2020, 316) nostivat tutkimuksissaan esille väkivaltaisen vanhemman kyvyt vanhemmuuteen.

Tutkimustulokset ovat herättäneet huolta lähisuhdeväkivallan tekijöiden vanhemmuustaidoista ja heidän kyvyttömyydestään ymmärtää empatiaa sekä tiedostaa, että heidän väkivaltansa äitejä kohtaan on henkistä väkivaltaa heidän lapsiansa kohtaan. Tutkimuksessa myös todettiin, että vanhemmuuden osallisuuden laatu on ratkaisevan tärkeä tekijä lapsen hyvinvoinnille, eikä pelkän yhteyden tiheys korvaa suhteen laadukkuutta. Nämä teemat yhdessä korostavat lasten suhteiden monimutkaisuutta lähisuhdeväkivaltaa harjoittavien isien kanssa, mikä herättää selkeitä, mutta haasteellisia kysymyksiä sekä tähän yhteyteen liittyvistä riskeistä että siitä, miten laadukas suhde voidaan saavuttaa. James-Hanman ja Holt (2021, 998–999.) Katz, Nikupeteri & Laitinen (2020, 316) tutkimuksessa esitettiin käsite "vaarallinen isyys" (dangerous fathering), joka nousi esiin sekä englantilaisten, että suomalaisten otosten osalta. Useissa kuvauksissa raportoitiin tekijöitä, jotka harjoittivat tällaista vaarallista isyyttä, mukaan lukien käyttäytymistä, joka oli tunkeilevaa, uhkaavaa ja/tai rankaisevaa eron jälkeisen pakottavan kontrollin kontekstissa. Nämä käyttäytymismuodot olivat pääosin, mutta eivät aina, piilossa ammattilaisilta ja muilta perheen ulkopuolisilta. Isien tai isähahmojen kotiin tunkeutuminen ja uhkaava käyttäytyminen liittyivät usein oviin ja ikkunoihin paukkumiseen samalla kun he uhkailivat lasten äitejä tai rankaisivat lapsia itseään. Tällaiset tunkeutumiset saivat lapset tuntemaan, että heidän kotinsa oli vähemmän turvallinen kuin julkiset alueet.

"He used to bring some other men and try and break into the house, and me and my brothers feared for our lives because used to smack on the doors, and I used to hide."

(Katz, Nikupeteri & Laitinen 2020, 316.)

On ensiarvoisen tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät työntekijät, esimerkiksi lastensuojelussa, osaavat tunnistaa väkivallan merkit, jotka eivät rajoitu vain fyysiseen väkivaltaan. Aiempi pakottava kontrolli vaikuttaa kokonaisvaltaisesti uhrin tilanteeseen. Aikaisemmat uhkaukset lapsia kohtaan voivat toimia myös ennusteena eron jälkeisestä käytöksestä. (Hayes 2017, 2985.) Shorey ja Baladram (2024, 554) tutkimuksessa ilmeni, että sekä lasten että heidän äitiensä kokema vaino oli selvästi jatkuvaa. Yleisesti ottaen vainoaminen aiheuttaa uhreille merkittäviä haittoja heidän

arki-elämässään. Tutkimuksessa huomattiin, että lasten, joiden äiti tai toissijainen huoltaja oli vainoamisen kohteena, esiintyi traumaperäisen stressihäiriön oireita.

Väkivaltaiset isät tai isähahmot voivat merkittävästi vaikuttaa lasten hyvinvointiin, psyykkiseen terveyteen ja kehitykseen. He saattavat harjoittaa isännyyttä tavalla, joka ilmenee autoritaarisena, jäykkänä, laiminlyöväenä, etäisenä ja/tai liian sallivana, mikä lisää riskiä fyysisen ja emotionaalisen väkivallan harjoittamiselle lapsiaan kohtaan. Samat piirteet, jotka liittyvät heidän kumppaninsa väärinkäyttöön, kuten korkea omahyväisyyden ja itsekeskeisyyden tunne, voivat ilmetä myös haitallisina isyyden käytäntöinä. Lapset saattavat tuntea rakkautta ja vihaa isäänsä tai isähahmoaan kohtaan, nähdessään heidät sekavina, ristiriitaisina tai hajanaisina. Isien kontakti lapsiin antaa heille mahdollisuuden jatkaa lasten ja entisten kumppaniensa väärinkäyttöä. Lapsilla, jotka ovat tekijöiden tai isien kanssa tekemisissä eron jälkeen, voi olla akuuttia pelkoa, ahdistusta ja fyysistä sairautta, jopa kontaktikäyntien aikana. Jotta säilyttäisivät kontrollin ja rankaisisivat entisiä kumppaneitaan, tekijät tai isät usein manipuloivat sekä lapsia että ammattilaisia. He voivat ostaa lapsille kalliita lahjoja ja syyttää äitejä perheen ongelmista. (Katz, Nikupeteri & Laitinen, 2020, 312.)

Vaarallinen isä pelotti lapsia ja vahingoitti heitä emotionaalisesti/psykologisesti, fyysisesti, sosiaalisesti ja koulutuksellisesti. Lapset käsittivät isyyden isien konkreettisten tekojen kautta, ja he kokivat "ihailtavan" isyyden isän vaativien toimien seurauksena. Ihailtava isä sai lapset tuntemaan vastuuta hänen hyvinvoinnistaan ja/tai lisäsi heidän rakkauttaan häntä kohtaan antamalla rahaa ja lahjoja. Vaikka isä saattoi joskus vaikuttaa rakastavalta ja anteliaalta, hän saattoi kuitenkin loukata lapsia isä-lapsi-suhteissaan, mikä aiheutti heille ahdistusta. Kaikkiällä läsnä oleva isä aiheutti jatkuvaa pelkoa lapsissa, ja tämä rajoitti lasten vapautta. Kokonaisuudessaan lapset joutuivat usein sopeutumaan ja rajoittamaan päivittäisiä toimintojaan, suhteitaan ja tulevaisuuttaan vastauksena isiensä pakottavaan kontrolliin. Pakottava kontrolli loi lapsille haitallisia ansan olosuhteita. Katz, Nikupeteri & Laitinen (2020, 320)

James-Hanman ja Holt (2021, 998) tutkimuksen mukaan pakottavan kontrollin haitalliset vaikutukset eivät rajoitu äitiin, sillä tutkimus korostaa pakottavan kontrollin vaikutusta myös lasten kehitykseen sekä emotionaaliseen ja käytökselliseen säätelyyn. Tämä voi jatkua ja voimistua eron jälkeen lapsen ja vanhemman

valvomattomien tapaamisten kautta. Tutkimuksen perusteella ilmenevä näyttö lapsen yhteydenpidosta entisen perheväkivaltataustan yhteydessä on johdonmukaisesti tunnistanut useita toistuvia teemoja. Ensinnäkin naisiin ja lapsiin kohdistuva väkivalta ei vain jatku eron jälkeen, vaan se voi myös eskaloitua vaarallisesti. Yhteys väkivaltaa käyttävään vanhempaan tarjoaa mahdollisuuden lasten jatkuvaan manipulointiin ja väärinkäyttöön.

” I noticed that when our son stays with his dad for longer than three days, he comes home with a bit of an attitude towards me. This frightens me because I have to say, ‘do not come home speaking to me like your father speaks to me’.”

(Hay, Grobbelaar & Guggisberg 2023, 9.)

Lapset, jotka joutuvat alttiiksi ei ainoastaan väärinkäytölle ja väkivallalle, vaan myös käytetään hyväksi väärinkäyttävän isän toimesta, kokevat välittömiä ja pitkäaikaisia vaikutuksia (Hay, Grobbelaar & Guggisberg 2023, 9). Shorey & Baladram (2023, 551) tutkimuksen mukaan lapset huomasivat, että heidän isillään oli piilotettuja motiiveja yhteydenpidolle. Lapset kuvasivat tapaamisia isien kanssa "esityksiksi". Osa lapsista tunsu, että isien halu yhteydenpitoon johtui äideistä. Lapset, joilla oli jatkuvaa yhteyttä isäänsä, kokivat ahdistusta tapaamisen luovutushetkellä, ja suurin osa lapsista oli siitä huolestuneita. Isät käyttivät tätä aikaa jatkaakseen haitallista käytöstään äitejä kohtaan. Lapsia pyydettiin välittämään äidille ahdistavia tai väkivaltaisia viestejä. Lapset myös todistivat hyökkäyksiä tai kuulivat sanallista väkivaltaa, missä isät huusivat ja nimittelivät äitiä.

Shorey ja Baladram (2023, 550–553) toivat tutkimuksessaan esille myös lasten kokeman henkisen ja psyykkisen väkivallan. Lapset kertoivat isien käyttäneen loukkaavaa kieltä ja uhkaavia viestejä, joka aiheutti heille henkistä sekä fyysistä epävakautta. Äitien raportoimat toistuvat puhelinsoitot ja sanallinen väkivalta kuvattiin myös, mikä stressasi sekä äitejä että lapsia. Lapset olivat jopa todistaneet isiensä kohdistamaa väkivaltaa ja pelkäsivät äitiensä puolesta. Tämä osoittaa monia tapoja, joilla isät harjoittivat henkistä ja sanallista väkivaltaa lapsiaan kohtaan. Lisäksi lapset kokivat ristiriitaisia tunteita ja ajatuksia isäänsä tai isän tapaamista kohtaan, mikä liittyi epäjohdonmukaisiin vanhemmuuskäytäntöihin ja turvattomaan kiintymyssuhteeseen.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Pro gradu -tutkimukseni päämääränä oli selvittää, millaisena eron jälkeinen vaino lähisuhdeväkivallan muotona näyttäytyy. Halusin syventyä ymmärtämään, miten ero voi vaikuttaa väkivallan dynamiikkaan ja miten näitä tilanteita voidaan ehkäistä tai hallita paremmin yhteiskunnassa. Työkokemukseni sosiaalityöntekijänä lastensuojelussa sekä aikuissosiaalityössä herättivät kiinnostukseni eron jälkeiseen väkivaltaan sekä vainoon ilmiöinä. Erityisesti se miten eron jälkeinen vaino näyttäytyy lasten elämässä ja millaisia vaikutuksia sillä on lasten hyvinvointiin sekä turvallisuuteen oli mielenkiintoni kohteena. Kun lähisuhdeväkivalta on tullut yleisesti tiedostetuksi, alkureaktio on saattanut usein olla kysymys: "Miksi hän ei vain lähde?" Ymmärrys lähisuhdeväkivallasta ja siitä, miten entinen väkivaltainen kumppani voi jatkaa lukuisia manipulatiivisia strategioita eron jälkeen, antaa lisää selityksiä sille, miksi lähisuhdeväkivallan uhrit saattavat päättää jäädä suhteeseen. (Tutty, Radtke & Nixon 2023, 18–19). Pohjautuen saamiini tutkimustuloksiin, voidaan päätellä, että lähisuhdeväkivalta ei pääty eroon, vaan jatkuu usein eron jälkeen hyvin monimuotoisena väkivaltana, pakottavana kontrollina sekä vainona, jonka uhreja ovat myös lapset. Kuten James-Hanman ja Holt (2021, 997) toteavat tutkimuksessaan: *"understand that past physical assaults are not a good indicator of future risk."*

Eron jälkeinen väkivalta ja vaino ovat vakavia ja usein huomaamattomia ongelmia, jotka voivat jatkua pitkään eron jälkeenkin. Väkivalta ja vaino voivat ilmetä monin eri tavoin, kuten fyysisenä, emotionaalisenä, taloudellisenä ja jopa digitaalisena väkivaltana. Se voi sisältää myös uhkailua, häirintää, seuraamista ja muiden keinojen käyttöä entisen kumppanin kontrolloimiseksi tai pelotteluksi. Yksi syy siihen, miksi eron jälkeinen väkivalta ja vaino voivat jäädä näkymättömiksi, on se, että ne voivat olla hienovaraisia ja piilotettuja. Väkivallan uhri saattaa hävetä tilannettaan, pelätä entisen kumppaninsa reaktioita tai epäröidä pyytää apua. Lisäksi väkivallan ja vainon merkit voivat olla hienovaraisia ja vaikeasti havaittavia ulkopuolisille. Esimerkiksi jatkuva seuraaminen tai uhkailu voi tapahtua salaa tai sosiaalisen painostuksen kautta. Toinen syy näkymättömyyteen voi olla se, että väkivallan uhri saattaa yrittää piilottaa tilanteen, jotta suhde lasten toiseen vanhempaan ei vaarannu tai jotta hän voi säilyttää kuvan "normaalista" perheestä ulkopuolisille. Tämä voi johtaa siihen, että väkivallan uhri kärsii hiljaa ilman, että häntä tuetaan tai autetaan.

Yhteiskunnassa vallitseva asenteiden ja stereotyyppien vuoksi monet eivät myöskään ymmärrä, että väkivalta ja vaino voivat jatkua eron jälkeen. Tämä voi johtaa siihen, että uhrit eivät saa tarvitsemaansa tukea tai apua, koska heidän tilannettansa ei tunnusteta tai ymmärretä. On tärkeää lisätä tietoisuutta eron jälkeisestä väkivallasta ja vainosta sekä tarjota uhreille turvallisia kanavia avun saamiseen.

Väkivaltaisen parisuhteen uhreille, jotka ovat myös äitejä, eroprosessi saattaa tarjota ainutlaatuisen tilaisuuden entiselle kumppanille jatkaa vainoa sekä pakottavaa kontrollia, joka ei suoraan välttämättä liity väkivaltaan. Lasten kautta tehtävät välilliset uhkaukset mahdollistavat väkivallan tekijän ylläpitää valtaa ja kontrollia sekä osallistua hallitsevaan käyttäytymiseen, jota viranomaisien saattaa olla vaikea tunnistaa. Ymmärryksen eron jälkeisestä väkivallasta tulisi ulottua fyysisen väkivallan muotojen ulkopuolelle ja olisi tärkeää pohtia, miten suhteen muuttuva luonne tarjoaa mahdollisuuksia monenlaiselle eron jälkeiselle vainolle ja väkivallalle. Näin toimimalla voidaan suunnitella tehokkaampia lapsen huoltajuuskäytäntöjä ja palveluita, jotka suojaavat väkivallan uhreiksi joutuneita äitejä ja heidän lapsiaan pitkällä aikavälillä. (Hayes 2017, 2986–2987.) Tutty, Radtke ja Nixon (2023, 18–19) mukaan on ensisijaisen tärkeää, että eri viranomaiset sekä sosiaalityöntekijät ovat tietoisia eron jälkeisen väkivallan uhasta ja siitä, miten se voi vaikuttaa heidän asiakkaisiinsa, myös heihin, jotka ovat olleet vuosia erossa väkivaltaisista kumppaneistaan.

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että äidit kokivat jääneensä yksin vanhemmuuden taakan kanssa erottaessaan väkivaltaisesta suhteesta. Isään ei voitu missään vaiheessa luottaa vanhempana, mikä asetti äidin yksin vastuuseen lapsista. Tämä tilanne vaikuttaa merkittävästi äidin jaksamiseen ja kykyyn toimia vanhempana, erityisesti ottaen huomioon koetun väkivallan. Olen pohdiskellut paljon vanhemman jaksamisen teemaa, ja vertauskuva siitä, että jatkuva häirintä ja väkivalta isän taholta heikentää äidin vanhemmuuden merkitystä, tuntuu osuvan. Tässä tilanteessa äidin henkinen jaksaminen joutuu koville, samalla kun hän yrittää olla läsnä lapsilleen, jotka ovat myös kokeneet traumoja vanhempien eron sekä koetun väkivallan jälkeen. Väkivallan käyttäjien toimintatavoista näkyy, että lapsen etu ei ole heidän ensisijaisena huolenaiheenansa. Sen sijaan he pyrkivät kostamaan ja kontrolloimaan entiselle kumppanilleen, välittämättä siitä, miten he vahingoittavat omaa lastaan. Väkivallankäyttäjät ei kykene asettumaan lapsen asemaan ja pohtimaan omia toimintatapojaan lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta.

On tärkeää, että sosiaalityöntekijät ymmärtävät mahdollisuuden perheväkivallan jatkumiseen jopa tekijän poissa ollessa. Miehet/isät, jotka jatkavat väkivaltaista käyttäytymistä eron jälkeen, voivat aiheuttaa lapsen toipumiselle vaaraa monesta syystä. Tällaiset tilanteet voivat vaarantaa lapsen turvallisuuden ja hyvinvoinnin, koska jatkuva väkivaltakokemus sekä äidin roolin ja äiti - lapsi -suhteen aliarvioiminen voivat olla vahingollisia lapsen kehitykselle ja henkiselle hyvinvoinnille. Sosiaalityöntekijöiden on oltava tietoisia näistä riskeistä ja tarjottava asianmukaista tukea ja suojelua perheväkivallan uhreille myös eron jälkeen. (Holt 2017, 2049.)

Eron jälkeinen vaino ja väkivalta muodostavat lapsille jatkuvan turvallisuus- ja hyvinvointiriskin, joka säilyy eron jälkeen. Tässä kontekstissa on tärkeää keskittyä asian ytimeen, eli vanhempien välisen lähisuhdeväkivallan vaikutukseen lapsiin. Lapset pysyvät siteenä, joka yhdistää vanhemmat toisiinsa, vaikka heidän vanhemmuussuhteensa edellyttääkin heidän pysymistään erillään. (James-Hanman ja Holt 2021, 999.) Vanhempien välinen lähisuhdeväkivalta jättää jälkensä lapsiin, vaikka heidän vanhempansa eroaisivatkin. Lapset pysyvät siteenä vanhempiinsa, ja tämä siteisyys voi aiheuttaa monimutkaisia tunteita ja kokemuksia. Vaikka vanhemmuussuhteen päättymisen voi olla välttämätöntä, on tärkeää varmistaa, että lasten turvallisuus ja hyvinvointi ovat etusijalla. Tämä voi vaatia laajaa tukiverkostoa, joka tarjoaa lapsille ja heidän vanhemmilleen tarvittavaa apua ja tukea selviytyäkseen eron jälkeisestä väkivallasta ja vainosta.

Aikuisten uhrien/selviytyjien lisäksi monet lapset ja nuoret joutuivat elämään rajoittavissa ja vangitsevissa olosuhteissa, joissa pakottava kontrolli vakavasti vahingoitti heidän henkistä, sosiaalista ja fyysistä hyvinvointiaan sekä koulusuorituksiaan. (Katz, Nikupeteri & Laitinen 2020, 322). Tarvitaan tiivistä yhteistyötä eri sidosryhmien, kuten terveydenhuollon ammattilaisten ja oikeusviranomaisten, välillä, jotta voidaan tukea perheväkivallan kohteeksi joutuneiden lasten tarpeita ja turvallisuutta, jotka ovat usein jääneet kohtaamatta. Erityisesti koulut voivat pelata merkittävää roolia perheväkivallan tietoisuuden lisäämisessä ja ennaltaehkäisyssä. (Shorey & Baladram 2023, 555.) Ottaen huomioon pelon ja uhkan vaikutukset lasten neurokehitykseen, tulevaisuuden tutkimusalueisiin tulisi sisältyä eron jälkeisen väärinkäytön vaikutusten ymmärtäminen lasten terveyteen ja hyvinvointiin. (Sperman, Hardesty & Campbell 2023, 1233).

Sosiaalityöntekijöiden yhteistyö muiden ammattilaisten kanssa, kuten terveydenhuollon työntekijöiden, poliisien ja asianajajien, on ratkaisevan tärkeää väkivallan jatkumisen tunnistamisessa ja torjumisessa eron jälkeen. Moniammatillinen lähestymistapa voi tarjota kokonaisvaltaista tukea uhreille ja auttaa estämään väkivallan jatkumista. Kuten Holt (2017, 2062–2063) tutkimuksessaan totesi; sosiaalityössä on sitouduttava siihen tosiasiaan, että ero ei automaattisesti poista perheväkivallan uhkaa, ja että naisten ja lasten haavoittuvuus voi jatkua eron jälkeen isän kanssa tapahtuvan yhteydenpidon kautta. Tämä näkökulma on keskeinen, jotta sosiaalityön lakisääteinen velvoite vastata haavoittuvien lasten ja perheiden hyvinvointi- ja suojelutarpeisiin voidaan täyttää.

Tutkimukseni on tuonut näkyväksi sitä, millaisena eron jälkeinen vaino näyttäytyy sekä erityisesti eron jälkeisen vainon vaikutuksia lapseen. Samanaikaisesti tutkimuksen tekeminen on myös osoittanut minulle, kuinka vaikeasti määriteltävä aihe eron jälkeinen vaino oikeastaan onkaan. Pro gradu -tutkimukseni aikana olen havainnut, että ulkomaalaisessa ja suomalaisessa tutkimuksessa käytetyt käsitteet eroavat toisistaan, joka on herättänyt pohtimista tutkimusprosessin aikana. Ulkomaalaisessa tutkimuksessa käytetty termi "coercive control" on lähimpänä suomen kielen "vaino"-käsitettä, mutta "vaino" käsitteen englanninkielinen termi "stalking", ei kuitenkaan täysin vastaa sitä. Tutkimusprosessin aikana huomasin, että vaino käsitteenä ei mielestäni täysin kuvaa eron jälkeisen väkivallan laajuutta ja sen moninaisia negatiivisia vaikutuksia. Itse asiassa katson, että eron jälkeinen vaino tulisi tunnistaa juuri sellaisena mitä se on, eron jälkeisenä väkivaltana. Vainon käsite saattaa jättää huomiotta väkivallan fyysiset, psyykkiset ja emotionaaliset seuraukset, jotka voivat ulottua laajalle ja vaikuttaa uhriin monin eri tavoin. Siksi olisi tärkeää tarkastella ja keskustella eron jälkeisestä väkivallasta avoimesti ja selkeästi, tunnustamalla sen vakavuus ja laajuus. Kuten tutkimuksen tulososiossakin totesin, eron jälkeinen vaino näyttäytyy erityisesti monimuotoisena väkivaltana.

Tutkimusprosessini on ollut monivaiheinen ja erittäin antoisa kokemus, joka on avannut uusia näkökulmia ja syventänyt ymmärrystäni eron jälkeisestä väkivallasta. Tärkeänä jatkotutkimusaiheena olisi tarkastella, miten väkivalta ilmenee eri sukupuolten välillä ja miten sukupuoli vaikuttaa väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Pohdinta sukupuolittuneesta väkivallasta herättää merkittäviä kysymyksiä siitä, miten

tutkimus tarkastelee lähisuhdeväkivallan ilmiötä sekä eron jälkeistä väkivaltaa. Useissa tutkimuksissa, joita tarkastelin, on nähty väkivallan uhriksi äiti ja tekijäksi isä, joka luo sukupuolittuneen jaottelun. Tämä jaottelu herätti minussa tutkimusta tehdessä välillä ristiriitaisia tunteita, ja olisi mielenkiintoista tarkastella tutkimuksia, joissa väkivallan tekijästä ja uhrista puhutaan ilman ennako-oletuksia sukupuolesta ja erityisesti siten, että tutkimukseen on valittu molempien sukupuolten edustajia kertomaan kokemastaan väkivallasta. On tärkeää tiedostaa, että lähisuhdeväkivalta on sukupuolittunutta, ja suurin osa fyysisen väkivallan uhreista on naisia. Samalla on kuitenkin tärkeää nostaa esiin henkisen väkivallan kokemuksia ja tiedostaa, että lähisuhdeväkivalta ja eron jälkeinen väkivalta voivat koskettaa ketä tahansa, sukupuolesta riippumatta. Tämä moniulotteinen näkökulma auttaisi ymmärtämään lähisuhdeväkivallan ilmiötä laajemmin.

LÄHTEET

Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J. & Haapakangas, K. (2023). Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 – Loppuraportti. Tilastokeskus. Helsinki: Saatavilla 24.10.2023 https://www.stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/sukupuolistunut_v%C3%A4kivalta_ja_l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivalta_suomessa_2021_-_loppuraportti.pdf

Aveyard, Helen (2014) Doing a Literature Review in Health and Social Care: A Practical Guide. Third edition. Maidenhead: Open University Press

Ensi- ja turvakotienliitto (2023) Tunnista väkivalta <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/tunnista-vakivalta/> Viitattu 24.10.2023

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Flinck, Aune (2006) Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Rikottu lemменmarja. Tampere University Press <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67636/951-44-6709-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Viitattu 24.10.2023

Fontes, Lisa Aronson (2015) Invisible Chains: Overcoming Coercive Control in Your Intimate Relationship. New York, New York; The Guilford Press

Hautamäki, Jari (2013) Mikä minuun meni? – tositarinoita suomalaisesta perheväkivallasta. Tanska: Gummerus Kustannus Oy

Hautamäki, Jari (2013) Mikä minuun meni? tositarinoita suomalaisesta perheväkivallasta. Helsinki: Gummerus

Hietamäki, Johanna & Hisasue, Tomomi & Laajasalo, Taina & Laitinen, Hanna-Leena & October, Martta & Raitanen, Jani & Saari, Juhani & Siltala, Heli (2022) Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset - Terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtioneuvoston julkaisusarja 2022:52. Helsinki

Häkkänen, H. (2008). Vainoaminen. Duodecim. Saatavilla 26.10.2023
<https://www.duodecimlehti.fi/duo97156>

Kainulainen, Heini (2006) Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto

Kaitue, Sanna., Noponen, Tanja & Släen Anne (2007) Yleistä muttei yksityistä: oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita

Kallio, Tomi (2006) Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. Hallinnon tutkimus 25(2), 18–28.

Karhuvaara, Marjatta., Kaitue, Sanna & Ruuhilahti, Susanna (2013) Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., Lozano, R. (2005). Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Saatavilla 24.10.2023 https://thl.fi/documents/470564/817072/9529608993_fin.pdf/2ea074d0-a4eb-4448-ba63-3b312ea81692

Kytölä, Katja (2021) Pahoinpitelystä hyvinpitelyyn: lähisuhdeväkivalta ja siitä selviytyminen. Helsinki: Basam Books

Laaksonen, Maarit & Kuusisto-Niemi, Sirpa & Saranto, Kaija (2010) Sosiaalityön tiedonhallinnan tutkimus – kirjallisuuskatsaus tutkimusmetodina. Finnish Journal of eHealth and eWelfare 2(1), 26–32. Viitattu: 7.1.2024.

Nikupeteri, Anna (2016) Vainottuna: eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Rovaniemi: Lapin yliopisto

Nurmo, Saara (2023) Vaitonaiset – Kirja suomalaisesta lähisuhdeväkivallasta. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Otava

Rauta, Hannele (2014) Tahdon uuden elämän – irti väkivaltaisesta parisuhteesta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo

Rautava, Marie & Perttu, Sirkka (2001) Tavoitteena uhrin turvallisuus – näkökulmia naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Oy Kotkan Kirjapaino Ab

Rikoslaki 578/1995 25. luvun 7§. Saatavilla 25.10.2023
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L25>

Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.
https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sheridan, Lorraine P., Eric Blaauw, and Graham M. Davies (2003) "Stalking: Knowns and Unknowns." Trauma, violence & abuse 4.2: 148–162. Web.

Stark, Evan (2013) Coercive control. Teoksessa Lombard, Nancy & Lesley, McMillan (toim.) Violence against Women Current Theory and Practice in Domestic Abuse, Sexual Violence and Exploitation. London: Jessica Kingsley Publishers

Stark, Evan (2024) The Coercive Control of Children. New York: Oxford University Press

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Vaativat erotilanteet ja eron jälkeinen väkivalta. Saatavilla 23.10.23 <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/vaativat-erotilanteet-ja-eron-jalkeinen-vakivalta>

Torraco, Richard J. (2005) Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines and Examples. Human Resource Development Review 4(3), 356–367.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uud. laitos. Helsinki: Tammi.

Vilkkä, Hanna (2020) Akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen opas. Jyväskylä: PS-kustannus

Vilkka, Hanna (2023) Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina.
Helsinki: Art House

LIITE 1. KIRJALLISUUSKATSAUKSEN AINEISTO

1. Shorey, Shefaly, and Sara Baladram. “Does It Really Get Better After Dad Leaves?’ Children’s Experiences With Domestic Violence: A Qualitative Systematic Review.” *Trauma, Violence, & Abuse* 25.1 (2024): 542–559. Web.
2. Hay, Charisse, Madalena Grobbelaar, and Marika Guggisberg. “Mothers’ Post-Separation Experiences of Male Partner Abuse: An Exploratory Study.” *Journal of family issues* 44.5 (2023): 1276–1300. Web.
3. Brooks-Hay, Oona, Kristina Saunders, and Michele Burman. “A Toxic Mix: The Impact of COVID-19 Lockdown Measures on the Post-Separation Experiences of Domestic Abuse Survivors.” *Journal of Gender-Based Violence* 6.3 (2022): 426–441. Web.
4. Spearman, Kathryn J., Jennifer L. Hardesty, and Jacquelyn Campbell. “Post-separation Abuse: A Concept Analysis.” *Journal of advanced nursing* 79.4 (2023): 1225–1246. Web.
5. Romero, Amanda, and Megan Staudenraus. “Experiences of Intimate Partner Violence Victims: Continued Abuses during and after Litigation.” *Journal of family trauma, child custody & child development (Print)* (2024): 1–24. Web.
6. Tutty, Leslie M., H. Lorraine Radtke, and Kendra L. Nixon. “‘He Tells People That I Am Going to Kill My Children’: Post-Separation Coercive Control in Men Who Perpetrate IPV.” *Violence against women* (2023): 10778012231166408–10778012231166408. Web.
7. James-Hanman, Davina, and Stephanie Holt. “Post-Separation Contact and Domestic Violence: Our 7-Point Plan for Safe[r] Contact for Children.” *Journal of family violence* 36.8 (2021): 991–1001. Web.
8. Katz, Emma, Anna Nikupeteri, and Merja Laitinen. “When Coercive Control Continues to Harm Children: Post-Separation Fathering, Stalking and Domestic Violence.” *Child abuse review (Chichester, England : 1992)* 29.4 (2020): 310–324. Web.
9. Francia, Leanne, Prudence Millear, and Rachael Sharman. “Addressing Family Violence Post Separation - Mothers and Fathers’ Experiences from Australia.” *Journal of child custody* 16.3 (2019): 211–235. Web.
10. Markwick, Katrina et al. “Technology and Family Violence in the Context of Post-Separated Parenting.” *Australian and New Zealand journal of family therapy* 40.1 (2019): 143–162. Web.
11. Holt, Stephanie. “Domestic Violence and the Paradox of Post-Separation Mothering.” *The British journal of social work* 47.7 (2017): 2049–2067. Web.

12. Hayes, Brittany E. "Indirect Abuse Involving Children During the Separation Process." *Journal of interpersonal violence* 32.19 (2017): 2975–2997. Web.
13. Toews, Michelle L., and Autumn M. Bermea. "I Was Naive in Thinking, 'I Divorced This Man, He Is Out of My Life': A Qualitative Exploration of Post-Separation Power and Control Tactics Experienced by Women." *Journal of interpersonal violence* 32.14 (2017): 2166–2189. Web.
14. Zeoli, April M. et al. "Post-Separation Abuse of Women and Their Children: Boundary-Setting and Family Court Utilization among Victimized Mothers." *Journal of family violence* 28.6 (2013): 547–560. Web.
15. Humphreys, Cathy, and Ravi K. Thiara. "Neither Justice nor Protection: Women's Experiences of Post-Separation Violence." *The Journal of social welfare & family law* 25.3 (2003): 195–214. Web.
16. Dragiewicz, Molly et al. "What's Mum's Password?: Australian Mothers' Perceptions of Children's Involvement in Technology-Facilitated Coercive Control." *Journal of family violence* 37.1 (2022): 137–149. Web.
17. Stark, Evan, and Marianne Hester. "Coercive Control: Update and Review." *Violence against women* 25.1 (2019): 81–104. Web.